

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว

OTOP นวัตกรรมในจังหวัดสงขลา

Strong Community Factors Affecting Success in OTOP Tourism Community

Innovative Community Management in Songkhla Province

รฐพล สุวรรณประสม

Rathapon Suwanprasom

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Public Administration

Prince of Songkla University

2566

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว
OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา
Strong Community Factors Affecting Success in OTOP Tourism Community
Innovative Community Management in Songkhla Province

รฐพล สุวรรณประสม
Rathapon Suwanprasom

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Minor Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration

Prince of Songkla University

2566

ชื่อสารนิพนธ์	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	รัฐพล สุวรรณประสม
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชายনীย ช. บุญพันธ์)

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชายনীย ช. บุญพันธ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามณี ตระกูลมุกดา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารธนา หลีกภัย)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามณี ตระกูลมุกดา)
ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ชื่อสารนิพนธ์	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	รัฐพล สุวรรณประสม
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา	2565

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา 3) เพื่อศึกษาปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา และ 4) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 165 คน โดยใช้สูตรสูตรของ ทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์หาค่าคุณถดถอยเชิงเส้น

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อยู่ในระดับมาก 2) ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อยู่ในระดับมาก 3) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และด้านการมีจิตสาธารณะ ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา โดยสามารถอธิบายระดับการมีอิทธิพล ได้ร้อยละ 65.2 4) ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา ที่สำคัญ คือ การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการและบริบทชุมชน ขาดความต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณการดำเนินกิจกรรม และการส่งเสริมด้านสังคม เศรษฐกิจชุมชน และภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งภาครัฐขาดความเอาใจใส่ดูแลบำรุง ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่เกินกำลังของชุมชนให้มีความพร้อม เช่น น้ำตก ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น

Minor Thesis Title	Strong Community Factors Affecting Success in OTOP Tourism Community Innovative Community Management in Songkhla Province
Author	Rathapon Suwanprasom
Major	Public Administration
Academic Year	2022

ABSTRACT

The objectives of the study were to determine (1) the success level of the OTOP Nawatwithi Tourism Community, Songkhla Province, (2) the level of strong community factors of the OTOP Nawatwithi Tourism Community, Songkhla Province, (3) the strong community factors affecting the success of the OTOP Nawatwithi Tourism Community, Songkhla Province, and (4) problems and obstacles to the OTOP Nawatwithi Tourism Community, Songkhla Province. The sample group was 165 people calculated using Taro Yamane's formula. The research instrument was a questionnaire and the statistics used in data analysis were percentage, mean, frequency, standard deviation, and multiple linear regression analysis.

The study found 1) the level of opinions on the success of the OTOP Nawatwithi Tourism Community was high, 2) the level of strong community factors of the OTOP Nawatwithi Tourism Community was high, 3) strong community factors in terms of local wisdom, people participation in the community, and public mindedness affected the success of the OTOP Nawatwithi Tourism Community, Songkhla Province and could explain the level of influence at 65.2 percent, and 4) important problems and obstacles to the OTOP Nawatwithi Tourism Community, Songkhla Province were support and promotion from the government sector did not meet the needs and context of the community, and lacked continuity. There was a lack of continuity in terms of the budget for activities and promotion, social and economic community, and landscapes of tourist attractions. The government sector also lacked care and maintenance for the development of natural resources and the environment in the community while the community did not have enough capacity to make natural landscapes such as waterfalls, mountains, and rivers ready for tourism.

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชายนีย์ ช. บุญพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษา สารนิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ รวมถึงความรู้ในด้านต่าง ๆ และคอยแก้ไขข้อบกพร่อง ในทุกขั้นตอนของการทำวิจัยเป็นอย่างดี จนสามารถทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑามณี ตระกูลมุกตะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารถนา หลีกภัย คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ ที่กรุณาสละเวลาร่วมเป็นคณะกรรมการสอบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่าง ๆ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คณาจารย์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนบุคลากรบัณฑิตศึกษาคณะวิทยาการจัดการ ที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล อันได้แก่ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลา จำนวน 165 คน ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือให้ความอนุเคราะห์ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณบิดา มารดา ครอบครัวและเพื่อน ๆ ทุกท่าน ที่คอยให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือในการศึกษามาโดยตลอด จนทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงตามความประสงค์ คุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยจะนำประสบการณ์ไปพัฒนางานที่รับผิดชอบ เพื่อความก้าวหน้าของตนเอง และความเจริญของหน่วยงานต่อไป

นายรัฐพล สุวรรณประสม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ.....	(5)
สารบัญ.....	(6)
รายการตาราง	(8)
รายการภาพประกอบ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	3
1.3 สมมติฐาน	4
1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชน.....	7
2.2 แนวคิดการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง.....	18
2.3 แนวคิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี.....	22
2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี	30
2.5 บริบททั่วไปของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา	38
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	42
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	43
3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 แบบแผนการวิจัย	45
3.3 เครื่องมือในการวิจัย	45
3.4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล และวิธีการทางสถิติต่าง ๆ ที่ใช้	47
บทที่ 4 ผลการวิจัย	48
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	48
4.2 ลำดับขั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	49
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	65
5.1 สรุปผลการวิจัย	65
5.2 อภิปรายผล	66
5.3 ข้อเสนอแนะ	69
บรรณานุกรม.....	71
ภาคผนวก	74
ภาคผนวก ก.....	75
ภาคผนวก ข.....	83
ภาคผนวก ค.....	87
ประวัติผู้เขียน.....	93

รายการตาราง

ตาราง		หน้า
2.1	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้าน.....	39
3.1	รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้านเป้าหมาย.....	44
4.1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	49
4.2	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภาพรวม ในจังหวัดสงขลา.....	51
4.3	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัด สงขลาด้านเศรษฐกิจ.....	51
4.4	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัด สงขลาด้านสังคม.....	52
4.5	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัด สงขลาด้านวัฒนธรรม.....	53
4.6	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัด สงขลาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	53
4.7	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภาพรวมในจังหวัดสงขลา.....	54
4.8	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลา ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน.....	55
4.9	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลาด้านการมีจิตสาธารณะ.....	55
4.10	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	56
4.11	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลาด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ.....	57
4.12	ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลาด้านผู้นำชุมชน.....	58
4.13	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์.....	59
4.14	การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภาพรวมในจังหวัดสงขลา.....	60
4.15	การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดสงขลา.....	60
4.16	การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านสังคม ในจังหวัดสงขลา.....	61

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
4.17	การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา.....	61
4.18	การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดสงขลา.....	62
4.19	ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา.....	63

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	42

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รัฐบาลให้ความสำคัญในการเสริมสร้างขีดจำกัดความสามารถในการแข่งขันเพื่อช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาดท่องเที่ยว โดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียและอาเซียนต่างกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วโลกให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศตนเพิ่มมากขึ้น ภารกิจด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นภารกิจที่ถูกผสมผสานกลมกลืนไปกับการพัฒนาประเทศในทุกมิติ ดังนั้น การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศต่าง ๆ จึงได้มีการบูรณาการงานด้านการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากประเทศใดมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน บนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่ดีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ และบุคลากรภาคการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้วยแล้ว จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศนั้น ๆ มีข้อได้เปรียบในการแข่งขัน และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของตนให้เติบโตได้อย่างมั่นคง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558)

การพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและรายได้ประชาชาติ ซึ่งปรากฏอยู่ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ที่มีกรอบแนวคิดในการแข่งขันที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคของการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น สอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งมีทิศทางและแนวโน้มเกี่ยวข้องกับหมุดหมายที่ 2 “ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน” ที่มุ่งเน้นการสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้แก่ (1) การปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม โดยยกระดับให้ภาคการท่องเที่ยวมีขีดความสามารถ ในการแข่งขันที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่มูลค่าได้ (2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ (3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม และ (4) การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน อีกทั้งการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นปัจจัยเชื่อมโยงและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับนานาชาติ SDGs (Sustainable Development Goals) เป้าหมายที่ 1) ขจัดความยากจน 3) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 8) งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ 9) โครงสร้างพื้นฐานนวัตกรรมและอุตสาหกรรม 10) ลดความเหลื่อมล้ำ 11) เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน 15) ระบบนิเวศทางบก และ 17) ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ในการส่งเสริมและพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดกลไกการพัฒนาในหลายภาคส่วน โดยให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนโยบายสำคัญที่เป็นรูปธรรมเพื่อการสนองนโยบาย

ระดับโลกและระดับประเทศ หนึ่งในนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นไปตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งเสริมสร้างความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชน โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ให้ความเห็นชอบแนวทางการจัดทำงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 จำนวน 150,000 ล้านบาท โดยมีแนวทางการจัดทำในการสร้างโอกาส สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้ชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการพัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม ให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพและรายได้ในชุมชน ด้วยการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผู้ผลิต ผู้ประกอบการในชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการดำเนินการในรูปแบบข้างต้น ส่งผลให้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ (จำนวนมาก) ของคนในชุมชนที่ไม่สามารถแข่งขันได้ต้องออกไปขายสินค้าต่าง ๆ ทำให้ประชาชนไม่มีความสุข รายได้ตกไปอยู่แก่ผู้ประกอบการคนเดียวหรือบางกลุ่มเล็ก ไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ประกอบกับรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของประเทศ ส่วนใหญ่ตกไปอยู่ในกลุ่มทุนเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างร้านใหญ่ ๆ กรุ๊ปทัวร์ โดยที่รายได้ไม่กระจายลงไปถึงชุมชนอย่างแท้จริง (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2564)

การดำเนินงานโครงการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม ภายใต้ต้นนโยบาย “ไทยนิยม ยั่งยืน” ในการขับเคลื่อนผ่านกลไกการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ กล่าวคือ กลไกการบริหาร ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ) โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานและมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นเลขานุการ กลไกการขับเคลื่อน ประกอบด้วย คณะอนุกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ภูมิภาค โดยปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานและอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นเลขานุการ คณะอนุกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานและพัฒนากิจการจังหวัด เป็นเลขานุการ คณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์อำเภอ โดยนายอำเภอเป็นประธานและพัฒนากิจการอำเภอเป็นเลขานุการ ทั้งนี้มีคณะกรรมการในกระทรวง ทบวง กรม และหัวหน้าส่วนราชการ เครือข่ายภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการ กลไกการติดตามประเมินผล ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานภาคเอกชน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้แทนหน่วยงานภาคประชาสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน โดยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างทั่วถึง กระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว (กระแสหลัก เมืองรอง ชุมชน) ให้มีความโดดเด่นมีความพร้อมบนอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรม เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน OTOP นวัตกรรม ให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และนำมาต่อยอดการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม เป้าหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น ยกกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง โดยเชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยวนวัตกรรม จำนวน 3,273 หมู่บ้าน กับเส้นทางการท่องเที่ยวกระแสหลัก เมืองรอง และแอ่งท่องเที่ยว ให้เกิดรายได้ที่กระจายไปสู่ผู้ประกอบการ กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและประชาชนเกิดการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่ม Quadrant D (กลุ่มกำลังปรับตัวสู่การพัฒนา) เพิ่มขึ้น 64,570 ผลิตภัณฑ์ ให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength with in) และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง (คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี, 2561)

หลังจากการดำเนินงานผ่านไป 2 ปี ได้มีการประเมินผลการพัฒนาเพื่อนำข้อมูลมาให้การส่งเสริมสนับสนุนต่อยอด ได้จัดเก็บข้อมูลสรุปผลการดำเนินงานและจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยวออกเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับ A ชุมท่องเที่ยวดาวเด่น (Attractive) ระดับ B ชุมชนท่องเที่ยวดาวรุ่ง (Brighten Star) ระดับ C ชุมชนโดดเด่นเฉพาะด้าน (Case Study) ระดับ D ชุมชนสินค้า OTOP (Delivery Product) ซึ่งใช้กรอบในการประเมินพิจารณาจัดประเภทชุมชน 3 ส่วนหลัก ๆ คือ ร้อยละ 50 ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ร้อยละ 30 ด้านความพร้อมของชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก ร้อยละ 20 สินค้าและบริการ ผลการจัดประเภทชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 3,273 ชุมชน ระดับ A จำนวน 214 ชุมชน ระดับ B จำนวน 718 ชุมชน ระดับ C จำนวน 1,456 ชุมชน และระดับ D จำนวน 1,246 ชุมชน (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2563)

จังหวัดสงขลาได้ดำเนินงานตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 39 ชุมชน ใน 16 อำเภอ จากการดำเนินงานที่ผ่านมาผลการจัดระดับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ระดับ A จำนวน 5 ชุมชน ระดับ B จำนวน 12 ชุมชน ระดับ C จำนวน 16 ชุมชน และระดับ D จำนวน 6 ชุมชน จากข้อมูลข้างต้น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีที่ประสบความสำเร็จอยู่ในระดับ A ยังมีสัดส่วนน้อย ในระดับประเทศ จำนวน 214 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 6.54 ซึ่งจังหวัดสงขลาในระดับ A จำนวน 5 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 10.7 ซึ่งผลการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่เป็นไปตามความหวังในเชิงเป้าหมาย (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่สอดคล้องและส่งเสริมแนวคิดโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งผลจากผลการดำเนินงานตามโครงการและการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ในจังหวัดสงขลา ชุมชนที่ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักสู่เมืองรองแล้ว จำนวน 5 หมู่บ้าน แต่ยังมีชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ที่อยู่ระหว่างการพัฒนาให้เป็นรูปธรรมอีกกว่า 22 หมู่บ้าน ใน 16 อำเภอ จึงเห็นว่าไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่คาดหวัง ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาเพื่อค้นหาถึงปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา มีกระบวนการ แนวทางการขับเคลื่อน วิธีการ หรือปัจจัยอื่นใดที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จ และได้รับการยอมรับในระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อที่จะนำบทเรียนหรือการจัดการความรู้สู่การพัฒนาชุมชนอื่นในอนาคตหรือปรับใช้เพื่อดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา

3. เพื่อศึกษาปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดสงขลา

4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา

1.3 สมมติฐาน

1. ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อยู่ในระดับมาก

2. ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อยู่ในระดับมาก

3. ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดสงขลา มีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไร

2. ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จังหวัดสงขลา

3. เพื่อนำผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค แนวทางการพัฒนา และปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลาเสนอต่อผู้นำชุมชนเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง และวางแผนการพัฒนาการบริหารจัดการต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา โดยศึกษาขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ 3) ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ 5) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน

ตัวแปรตาม คือ ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านวัฒนธรรม และ 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา 16 อำเภอ 39 ชุมชน จำนวน 280 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา จำนวน 165 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane (1973)

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจากคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลาเท่านั้น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาเอกสารจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิจัยตามแนวทางที่กำหนด ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 – วันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2566

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา หมายถึง ชุมชนที่จังหวัดสงขลา กำหนดและส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการนำเสนอลักษณะเด่นต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สถานที่ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีส่วนร่วมในวิถีของชุมชนเป็นการสร้างความสำเร็จให้กับชุมชน และผสมผสานความร่วมมือด้วย

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การที่สมาชิกหรือประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารจัดการตนเอง และแก้ไขปัญหาของชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ มีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาในชุมชนผสมผสานความร่วมมือจากท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนา

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง เงื่อนไขที่ทำให้ชุมชนเกิดความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ตามเป้าหมายตัวชี้วัด ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันกระทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการคิดวางแผนร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผนร่วมกัน รับผิดชอบและประเมินผลเพื่อการพัฒนา ตลอดจนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2) ด้านการมีจิตสาธารณะ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกโดยคำนึงถึงส่วนร่วมด้วยจิตวิญญาณต้องการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน บริจาคทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของคนไทยในชุมชนตามกำลังปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี ชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ร่วมกัน

3) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สิ่งที่บรรพบุรุษในอดีตได้สั่งสม สร้างสรรค์ สืบทอดภูมิปัญญามาอย่างต่อเนื่องเป็นที่สิ่งทีชุมชนควรเห็นค่าและนำมาสร้างมูลค่า สร้างอาชีพ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักในช่องทางต่าง ๆ และร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่

4) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลวางแผนไว้ล่วงหน้าและดำเนินการตามแผนโดยสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ตลอดจนส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินโครงการ

5) ด้านผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำที่มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น เป็นผู้ประสานความร่วมมือในแต่ละฝ่ายในการทำงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน มีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และอุทิศเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หมายถึง ชุมชนที่สมาชิกสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยอาศัยทุนของชุมชนหรือทรัพยากรภายในชุมชน มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และรองรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สมาชิกในชุมชนสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่า สร้างอาชีพในชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถี มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมมีการเพิ่มมูลค่าให้สินค้าในชุมชน มีทางเลือกในการหารายได้ที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยว สินค้า และที่พัก เป็นต้น

2) ด้านสังคม หมายถึง สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถีสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้มีการวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจ และมีน้ำใจต่อกันเป็นภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ

3) ด้านวัฒนธรรม หมายถึง ชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถีมีการมีการสืบสานภูมิปัญญา ความรู้ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เชื่อมมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภาคภูมิใจในชุมชน สามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ชุมชนท่องเที่ยว นวัตวิถีใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า ชุมชนสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมให้กับคนรุ่นหลัง ในการหวงแหนทรัพยากรในชุมชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษางานวิจัยปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนจังหวัดสงขลา โดยเรียงลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชน
- 2.2 แนวคิดการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง
- 2.3 แนวคิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
- 2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
- 2.5 บริบทข้อมูลทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชน

2.1.1 ความหมายของชุมชน

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน คือ หมู่ชนกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

พีรธร บุญยรัตน์พันธ์ุ และคณะ (2552) ให้ความหมายว่า ชุมชน คือ กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันอยู่ในอาณาเขต หรือบริเวณเดียวกัน และภายใต้กฎหมาย หรือข้อบังคับ กฎระเบียบข้อตกลงเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีแนวคิด แนวปฏิบัติร่วมกัน มีความสนใจร่วมกัน และมีผลประโยชน์คล้าย ๆ กัน และมีแนวพฤติกรรมเป็นอยู่อย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

สุพรรณณี ไกรนรา (2546) ได้สรุปความหมายของชุมชนว่า คือ การรวมตัวกันของคนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยหรือทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความคล้ายคลึงและใกล้ชิดสนิทสนมกัน ด้วยระบบหรือรูปแบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

1. คนหรือสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ปัจเจกบุคคล ครัวเรือน เครือญาติ เพื่อนบ้าน
2. ระบบ ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความเชื่อและศาสนา สาธารณสุข การศึกษา วัฒนธรรม ฯลฯ
3. บริบท ได้แก่ นิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม

ปรีชา วงศ์ทิพย์ (2555) กล่าวว่าชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวพันกับสภาพภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องมือดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ตีร่วมกัน

ประเวศ วะสี (2541) ให้คำจำกัดความว่า ชุมชน คือ การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามที่จะทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการสื่อสารกัน

กล่าวโดยสรุปความหมายของ “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มมารวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความพยายามที่จะทำอะไรร่วมกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ มีแนวพฤติกรรมคล้ายกันและมีวัฒนธรรมร่วมกัน

2.1.2 ความสำคัญของชุมชน

สนธยา พลศรี (2545) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญของชุมชน ดังนี้

1) เป็นการรวมกันของกลุ่มคน (Group of People) ในรูปของกลุ่มสังคม (Social Group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม (Social Interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยกันและกัน

2) สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น โครงสร้างของประชากรประกอบด้วย เพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย และการอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น

3) มีอาณาบริเวณ (Area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ เช่น เผ่าชน ครอบครัว ละครแวก - บ้าน (Neighborhood) หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงประเทศ และโลก

4) มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม (Social Norm) สถาบันทางสังคม (Social Institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

5) สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กันมีความสนใจทางสังคมหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Common Interest)

6) สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการ ดำเนินชีวิตร่วมกัน

7) สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน

8) สมาชิกมีระบบการติดต่อสื่อสารและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อทำให้ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน และทำให้ลักษณะข้อ 1-7 ดำรงอยู่ร่วมกัน ชุมชนในประเทศไทยมีลักษณะความแตกต่างกันไปตามบริบทสังคมของแต่ละพื้นที่

2.1.3 ความสำเร็จของชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2551) ได้ให้ความหมาย ความสำเร็จของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีความพร้อมในปัจจุบันที่ส่งเสริมพลังอำนาจของคนในชุมชนในด้านสถานการณ์ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีพหุภาคีสนับสนุน มีการสื่อสารในชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้ และมีศักยภาพในชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้

วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และธีระพงษ์ มาลัยทอง (2550) กล่าวว่า ความสำเร็จของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นมีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชนกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน

รวมทั้ง มีความสามัคคีเอื้ออาทรอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่น หรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง

หาญศึก ทรงสวัสดิ์ (2550) กล่าวถึง ความสำเร็จของชุมชน หมายถึง ชุมชนที่สามารถคิด กำหนดทิศทาง วิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปตามความต้องการของตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาของตนเองและสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้ภูมิปัญญาของตน และขณะเดียวกัน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป

กล่าวโดยสรุปความของของ “ความสำเร็จของชุมชน” หมายถึง การรวมตัวกันของชุมชนเป็นปึกแผ่นเกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ ชุมชนสามารถร่วมคิด ร่วมกำหนดทิศทางให้ เป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่เดิมอย่างสร้างสรรค์

2.1.4 ลักษณะของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) กำหนดว่า ความสำเร็จของชุมชนมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ สมาชิกของชุมชนจะต้องช่วยกันเรียนรู้ให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก และเพิ่มพูนความรู้ความสามารถตลอดจนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นกับชุมชน นอกจากนั้นจะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำกลับมาพัฒนาชุมชนให้เจริญอย่างยั่งยืน เรียกได้ว่า เป็นชุมชนเรียนรู้ ชุมชนที่สำเร็จจะต้องรู้จักจัดการตัวเองด้วยการวางแผน หรือมีโครงการสำหรับมีการจัดกระบวนการเตรียมการเพื่อดำเนินการตามแผนที่วางไว้ลงมือทำตามขั้นตอนจนเสร็จงาน และต้องมีการประเมินการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ว่ามีปัญหาอุปสรรคในขั้นตอนใดหรือไม่ แล้วจะแก้ไขปัญหาอุปสรรคนั้นได้อย่างไร มีการสรุปปัญหาพร้อมข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกันต่อไป

ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542) กล่าวถึง ลักษณะของความสำเร็จของชุมชนควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. สมาชิกชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
2. สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รัก และห่วงใยซึ่งกันและกัน พร้อมที่จะร่วมมือกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
3. สมาชิกชุมชนร่วมกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
4. มีกระบวนการชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้างโปร่งใส และมีการแสดงความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้จากสมาชิกทั้งหมด
5. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
6. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

7. มีแผนชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน

8. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นการพึ่งพาให้ ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป

9. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ๆ ในภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะการมีความสัมพันธ์ ที่เท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่าลักษณะของชุมชนที่ประสบความสำเร็จ คือ ชุมชนที่มีการเรียนรู้ให้เท่าทันเหตุการณ์ของประเทศ จนไปถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก มีการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถอยู่ตลอดเวลา จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเอง ซึ่งชุมชนจะต้องมีการจัดการวางแผนพัฒนาชุมชน เพื่อดำเนินการโครงการกิจกรรม ตามขั้นตอน และต้องมีการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้ทราบถึงอุปสรรค และนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาต่อไป

2.1.5 ตัวชี้วัดความสำเร็จของชุมชน

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ (2540) ได้สรุปปัจจัยที่สร้างความสำเร็จให้กับชุมชน ประกอบด้วย

1. โครงสร้างสังคมแนวราบ เพราะความสัมพันธ์ในแนวราบ หรือแนวนอนนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความร่วมมือเกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งหมดได้อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ในแนวราบนี้ยังเปิดโอกาสให้บุคคลได้เรียนรู้และแสดงศักยภาพของตน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นฐานความเข้มแข็งของชุมชนและพลังส่วนรวม จะเห็นได้จากวิถีชีวิตและกิจกรรมภายในชุมชน เช่น การทำเกษตรกรรม การสร้างบ้านเรือน การป้องกันภัยธรรมชาติ ซึ่งคนในชุมชนต้องช่วยเหลือกัน เป็นความสัมพันธ์ในรูปของความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน ส่งผลกลับมาพัฒนาความร่วมมือภายในชุมชน ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้จะดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน หากรัฐกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวตั้งแล้ว ชุมชนย่อมขาดอิสระ ไม่มีอำนาจ และทำตามความต้องการของรัฐโครงสร้างและพัฒนาการของรัฐก็จะเปลี่ยนไป

2. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง (แบบยังชีพ) ระบบเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งนั้น เป็นรูปแบบการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลัก เน้นการใช้ปัจจัยการผลิตในชุมชนไม่ว่าจะเป็นแรงงาน วัตถุดิบ ความรู้ และเทคโนโลยี เป็นรูปแบบการผลิตที่อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนดรูปแบบการผลิตดังกล่าวทำให้สมาชิกในชุมชนมีเวลาว่างในการทำกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การถนอมอาหาร การทอผ้า หรือร่วมกิจกรรมในชุมชนทำให้เกิดการพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอีกด้วย และการบริโภค ที่มาจากผลผลิตของตน หรือหาได้เองตามธรรมชาติ การใช้จ่ายของชุมชนก็จะลดลงเพราะการผลิตตามความต้องการของตนเองเป็นหลัก ระบบเศรษฐกิจดังกล่าว จะเกิดขึ้นและอยู่อย่างยั่งยืนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าชุมชนเป็นเจ้าของ หรือมีสิทธิ์การใช้ และจัดการทรัพยากรมากน้อยเพียงใด หากชุมชนไม่มีอำนาจในการใช้และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นแล้ว คนในชุมชนก็ไม่สามารถผลิตเพื่อสนองความต้องการโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ได้ ก็จะไปสู่การนำเข้าปัจจัยจากภายนอกมาใช้จนในที่สุดต้องพึ่งพาภายนอกและนำไปสู่ความอ่อนแอของชุมชน

3. ค่านิยมจากศาสนา ค่านิยมเป็นปัจจัยที่กำหนดวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ หรือชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีค่านิยมที่จะส่งเสริมลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง คือ ส่งเสริมความเป็น

ปีกแผ่นหรือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน สร้างจิตวิญญาณของความผูกพันต่อชุมชน สนับสนุน การพึ่งพาตนเอง และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในเชิงพึ่งพา

4. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต มิใช่การเรียนรู้หนังสือ แต่หมายถึง การเรียนรู้ของ บุคคลในลักษณะของกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลา รูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่จะ ส่งเสริม ความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนจะต้องมี 1) ฐานการเรียนรู้ ที่มีอยู่ใกล้ตัวเพื่อที่กระบวนการเรียนรู้ และ ถ่ายทอดจะได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การเรียนรู้เรื่องสมุนไพรรักษาโรค การทอผ้า การตีเหล็ก ศิลปะพื้นบ้าน เป็นต้น 2) เนื้อหา ควรจะเป็นเชิงปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี เพราะจะสามารถนำไปใช้ได้ จริงในชีวิต การเรียนรู้จากการปฏิบัติจะทำให้เพิ่มพูนทักษะในการจัดการด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เนื่องจากมีทั้งการปฏิบัติ ผึกฝน และการคิดอยู่ตลอดเวลา เมื่อเจอสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้เรียนก็จะ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ มีความสามารถและมีพลังในการจัดการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ 3) กระบวนการเรียนรู้ มีผลทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้เนื่องจาก กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต ไม่แยกออก จากวิถีชีวิตจริงของคนในชุมชน ฐานการเรียนรู้มีอยู่ในชุมชน ผู้ถ่ายทอดมีความเป็นกันเองมีความเป็น ธรรมชาติ จึงเกิดการปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะเอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน

5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ชุมชนใดที่มีการรวมอำนาจในส่วนกลางมากหรือมี การแทรกแซงอำนาจจากภายนอกมาก อำนาจของกลุ่มผู้นำชุมชนก็จะลดลงแต่หากชุมชนมี การพึ่งตนเองสูง อำนาจในการจัดการของผู้นำชุมชนก็จะเป็นอิสระมากขึ้น

6. ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แน่นแฟ้น การที่ชุมชนมีโครงสร้างทางสังคม แบบแนวราบ มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง มีความเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันตามค่านิยม เหล่านี้เป็น ตัว กำหนดให้ชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เนื่องจาก ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับคนมากกว่าผลประโยชน์ จึงส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม ไม่เบียดเบียนกัน และยังก่อให้เกิดพลังความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

7. กลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลา วิถีชีวิต ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกลไกที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ และ การติดต่อสื่อสาร ตลอดเวลา ซึ่งการปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องนี้ เป็นปัจจัยเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ความร่วมมือร่วมใจระหว่างกันสร้างความเป็นปีกแผ่นและจิตวิญญาณของคนในชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

สัญญา วิวัฒน์ (2541) ได้กล่าวถึง ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง โดยสรุปเป็น 4 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือ การที่ชุมชน (คน ในชุมชน) มีการเรียนรู้ และรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งชุมชนมีการเพิ่มพูน ความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2. เป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบ การบริหาร จัดการในกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการ คือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายใน ชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงาน และมีการประเมินผล

3. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) กล่าวคือ ชุมชนมีจิตสำนึก มีจิตวิญญาณ ซึ่งอาจหมายถึง ความภักดี ความรัก ความหวังแทน ความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยว ร่วมกัน

4. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) กล่าวคือ การเป็นชุมชนที่มีความสงบสุข คนในชุมชนมีจิตใจที่เยือกเย็น มีคุณภาพ และคุณธรรม

นภาพรณ์ หะวานนท์ และคณะ (2550) ได้เสนอมิติความเข้มแข็งของชุมชนเป็น 4 ด้านดังนี้

1. มิติทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชนเพื่อเป็นสินเชื่อให้แก่สมาชิกในชุมชน มีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุน การผลิต ในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย

2. มิติทางด้านสังคม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้น จะเกิดจากสมาชิกภายในชุมชน หรือเกิดจากคนภายนอกชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนได้ (Self - Contained) อย่างมั่นคง มีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

3. มิติทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กันมา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสารภูมิปัญญาความรู้ชุมชน

4. มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถของชุมชน ในการจัดระบบดูแล และแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้ เพราะฉะนั้นแล้ว ลักษณะของชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

4.1 ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีจิตสำนึกประชาสังคม โดยตระหนักว่าตนเป็นเจ้าของปัญหาชุมชน และพร้อมที่จะเข้าไปแก้ปัญหาาร่วมกัน

4.2 เป็นชุมชนที่ให้เสรีทางความคิด ประชาชนสามารถคิด และร่วมกันตัดสินใจ โดยไม่มีการบาดหมางใจกัน เพราะใช้มติของความเป็นประชาธิปไตย คือ ใช้เสียงส่วนใหญ่

4.3 มีผู้นำที่คอยสร้างโอกาสให้แก่คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการจัดเวทีประชาชน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกับผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาชุมชน

หาญศึก ทรงสวัสดิ์ (2550) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง มีอยู่ 4 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่

1. ปัจจัยด้านเสริมทุนทางสังคม ได้แก่ การพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมเผชิญ การเปลี่ยนแปลงและก้าวสู่สังคมฐานความรู้ การเสริมสร้างทุนสังคมเพื่อเตรียมสู่สังคมในอนาคต การส่งเสริมการใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจ

2. ปัจจัยด้านเสริมสร้างทุนเศรษฐกิจ ได้แก่ การบริหารเศรษฐกิจเพื่อรักษาเสถียรภาพ ให้เอื้อต่อการผลิตและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมทุกภาคส่วน การปรับ

โครงสร้างการผลิตเพิ่มคุณค่าทางสินค้าและบริการของชุมชน การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และการลงทุน การเสริมสร้างศักยภาพ และการสร้างภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจฐานราก เพื่อกระจาย ความเจริญและรายได้

3. ปัจจัยทางด้านเสริมสร้างทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากร และสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี

4. ปัจจัยด้านการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสู่ความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างระบบการบริการให้มีประสิทธิภาพ เพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน หรือประชาสังคมในการบริหารจัดการ การส่งเสริมภาคธุรกิจเอกชนให้เกิดความเข้มแข็ง สุจริต และมีธรรมาภิบาล การเสริมสร้างการเมืองโปร่งใส และการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน

กล่าวโดยสรุปตัวชี้วัดความสำเร็จของชุมชน ประกอบด้วยหลายตัวชี้วัด โดยเน้นย้ำ

1) ด้านเศรษฐกิจ คือ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจ ที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า 2) ด้านสังคม คือ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชน 3) ทางด้านวัฒนธรรม คือ ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และความภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ และ 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแล และแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

2.1.6 กระบวนการเรียนรู้เพื่อความสำเร็จของชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งดังกล่าว จำเป็นต้องมีการบูรณาการกันระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ทำความเข้าใจจากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคล เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป แต่ในภาวะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ในกระแสปัจจุบันทำให้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่อสังคม ซึ่งยากที่จะหลีกเลี่ยงได้บ้างก็ทำให้ชุมชน อ่อนแอ สังคมเกิดวิกฤติในด้านต่าง ๆ ดังนั้นในการพัฒนา หรือการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น จึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชน ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสร้างฐานเรียนรู้และองค์ความรู้ที่เป็นของตนเอง รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก โดยผู้นำหรือผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นแกนกลาง คุณลักษณะนี้เป็นจุดแข็งที่ชุมชนใช้สร้างความเป็นเอกภาพและศักยภาพของตนสามารถพัฒนา และรวบรวมความรู้ต่าง ๆ เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน

2. กระบวนการสร้างทุนชุมชน หรือทุนสังคม ที่มองครอบคลุมทั้งการสะสมเงินตรา ทุนสังคมที่มาจากบุคลากร ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน สถาบันสาธารณะสมบัติทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น โดยสร้างทุนเหล่านี้ให้หลากหลายรูปแบบและมากขึ้น

3. กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา ได้แก่ แสวงหาความร่วมมือจากนักวิชาการ สถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานนอกชุมชน และส่งเสริมให้ชุมชน หรือสถาบันในชุมชนทำงานวิจัยเอง เพื่อนำผลที่ได้มาวางแผนพัฒนาชุมชน ต่อไป

4. กระบวนการสร้างความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนาเป็นการเปิดรับเอาความรู้ และความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน โดยเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะเรียนรู้ระหว่างกัน โดยชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจและวางแผนพัฒนาตนเอง สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความร่วมมือพัฒนาแบบภาคีต่าง ๆ ที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จมีศักยภาพ และมีการประสานวางแผนหรือการทำงานในทุกระดับ

5. กระบวนการสร้างเครือข่ายชุมชนเป็นการต่อยอดความรู้ในการพัฒนาตนเองและเครือข่ายอยู่ตลอดเวลาไปสู่การยกระดับทุนที่เกิดจากการร่วมทุนกันระหว่างองค์กรในการพัฒนา ด้านต่าง ๆ

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการทำให้ชุมชนเข้มแข็งแต่จะต้องเรียนรู้อะไรบ้างที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสิ่งที่ต้องเรียนรู้ จึงได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ชุมชน รู้ถึงความเป็นชุมชนองค์ความรู้ภายในชุมชน
2. กระบวนการสร้างทุนทางสังคม คือ การจะนำเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ภายในชุมชนเช่น ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม มาทำอย่างไรให้เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสืบให้ได้ต้นสายปลายเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น
3. มีการวิจัยชุมชน เพื่อหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และสืบให้ได้ต้นสายปลายเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น
4. มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนทัศนะ ความรู้ และมีการเรียนรู้ร่วมกับความรู้ และมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างองค์ความรู้ภายในและภายนอกชุมชน แต่ชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจ และวางแผนที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยตนเอง
5. มีการสร้างเครือข่าย เพื่อระดมหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาตนเองภายในเครือข่าย ควบคู่กับการพัฒนาตนเองภายในชุมชน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน จำเป็นต้องมีการบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาไทย หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาใหม่ที่เป็นความรู้ ทำความเข้าใจจากภายนอกชุมชนผ่านสื่อบุคคล เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ จนทำให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ดังนั้นในการพัฒนา หรือการเสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งนั้น จึงมองถึงวิสัยทัศน์ใหม่การสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ของชุมชน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ชุมชน กระบวนการสร้างทุนชุมชน หรือทุนสังคม กระบวนการศึกษาวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา กระบวนการสร้างความหลากหลายจากปัจจัยที่เป็นคุณต่อการพัฒนา

2.1.7 องค์กรชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก (2555) กล่าวถึง องค์กรชุมชน คือการรวมตัวของประชาชนในชุมชน มีการเรียนรู้ การจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันจนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสามารถจัดการผลกระทบจากภายนอกที่เข้าสู่ชุมชนได้ นอกจากนี้ องค์กรชุมชนประกอบด้วย บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันโดยมีเป้าหมายร่วมกัน และยึดโยงกันด้วยประโยชน์

สาธารณะและของสมาชิก มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง มีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมสรุปบทเรียนโดยรับผิดชอบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและแบ่งบทบาทหน้าที่ ตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน มีความเอื้ออาทร มีความรักชุมชน มีการรวมทรัพยากรท้องถิ่น ทั้งภายในชุมชนและเครือข่ายทางสังคม มีกิจกรรมสาธารณะ และการสื่อสารต่อกันอย่างสม่ำเสมอ มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเครือข่ายทางสังคมในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาาร่วมกัน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ (2541) ได้กล่าวว่า องค์กรชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญแล้วสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญขององค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งที่สะท้อนถึงศักยภาพของชุมชน ซึ่งเสนอกรอบสำหรับชี้วัดองค์กรชุมชนไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชนเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน การชี้วัดว่าชุมชนใดมีภูมิปัญญาหรือไม่อย่างไร ดูได้จากการสืบทอดองค์ความรู้หรือ การสร้างสรรค์ปรับและพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเงื่อนไขสภาพของชุมชน ซึ่งอาจสังเกตได้จากผู้นำ ความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญาสู่พิธีกรรมและ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของสมาชิกในชุมชน และสังเกตจากความคิดและพฤติกรรมสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะสะท้อนได้ดีมีการสืบทอดภูมิปัญญาหรือไม่ โดยดูจากทัศนคติ หรือความคิดเห็นและพฤติกรรมของสมาชิกในการถือปฏิบัติ ตามพิธีกรรมความเชื่อเหล่านั้น

2. การจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน หรือกลุ่มชาวบ้านนับเป็นกุญแจสำคัญของ ความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นรูปแบบของการรวมตัวทางสังคมที่ทำให้เกิดอำนาจทางสังคมที่จะ ถ่วงดุลกับอำนาจรัฐ อำนาจเงิน สำหรับเครื่องชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งดูได้จาก

2.1 วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม ซึ่งอาจมีลักษณะเป็นกลุ่มสนใจการเรียนรู้ กลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ โดยลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา

2.2 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีกฎระเบียบ และกติกาเพื่อควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก โดยกฎระเบียบข้อบังคับสมาชิกมีส่วนร่วม

2.3 กลุ่มที่เข้มแข็งจะต้องมีสมาชิกเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงความเอาใจใส่ ความพร้อมเพรียงในการทำกิจกรรมร่วมกัน รู้หน้าที่ และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

2.4 กรรมการกลุ่ม ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ดูได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม ความบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วม ความรวดเร็วในการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา และความโปร่งใสในการจัดการเรื่องการเงินและกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิก

2.5 กิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มที่มีการดำเนินกิจกรรมที่สามารถชี้ความเข้มแข็งของกลุ่มได้ โดยดูจากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเศรษฐกิจและอาชีพ การจำหน่ายและการบริโภค กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม ประเพณี การจัดกิจกรรมสวัสดิการเพื่อคนด้อยโอกาส รวมถึง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน และกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรสาธารณะของชุมชน เช่น พื้นฟูแหล่งน้ำและป่าไม้ การจัดการพื้นที่ใช้สอยทรัพยากร สาธารณะของชุมชนร่วมกัน

2.6 กองทุนของกลุ่ม ความสามารถในการระดมทุนภายในชุมชนของคนในชุมชน นับเป็นตัวชี้วัดถึงศักยภาพและความเข้มแข็งของกลุ่มได้เป็นอย่างดี วัดได้จากขนาดของกองทุน ประเภทของกองทุน ความสม่ำเสมอในการฝากออม และอัตราการเจริญเติบโตของกองทุน

3. กระบวนการเรียนรู้ และการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจทางเลือกในการแก้ปัญหา

4. ผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในด้านต่าง ๆ ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชน คือเครื่องสะท้อนที่ดีประการหนึ่งถึงระดับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างเครื่องชี้วัดส่วนใหญ่มีมุมมองไปที่ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่องค์กรชุมชนดำเนินงานอยู่มากกว่า การใช้การชี้วัดที่กระบวนการ และมีมุมมองไปยังระดับปัจเจกบุคคล หรือระดับครัวเรือนมากกว่าระดับชุมชน ดังนั้น การวัดผลกระทบการดำเนินงานกิจกรรมขององค์กรชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม ควรมองเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งหรือประสิทธิภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชน มากกว่ามองตัวชี้วัดแต่ละด้านโดด ๆ โดยไม่เชื่อมโยงกับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดผลสำเร็จนั้นขึ้นมา

อินสอน บัวเขียว (2546) ได้กล่าวว่า องค์กรชุมชนนั้น เป็นธรรมดาที่เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรในลักษณะใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การกำหนดบทบาทหรือหน้าที่ขององค์กรนั้น องค์กรชุมชนก็เช่นเดียวกับองค์กรอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ต้องรับใช้ทิศทางของกลุ่มองค์กรที่ตั้งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาสามารถจำแนกหน้าที่ขององค์กรชุมชนได้ 4 ประเภท คือ

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากร ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จะทำหน้าที่การจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเอง เพื่อการจัดผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกได้ทั่วถึง ในกรณีของกลุ่มอนุรักษ์ค่อนข้างเป็นวิธีการจัดการทรัพยากรเพื่อป้องกันการบุกรุกจากกลุ่มผลประโยชน์ที่มาจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก

2. องค์กรที่ทำหน้าที่ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น กลุ่มทำบุญ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กองทุนยา กองทุนสงเคราะห์ องค์กรเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการรวมกลุ่มของคนภายในชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรม

3. องค์กรทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มเกษตร กลุ่มจักสาน กลุ่มเลี้ยงไหม ธนาคารข้าว และกลุ่มออมทรัพย์ฯ เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดดำเนินการขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาอาชีพของชุมชน โดยการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพและจัดทำกองทุนเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ

4. องค์กรเพื่อต่อสู้ทางการเมือง เช่น กลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มความมั่นคงด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย เป็นต้น กลุ่มเหล่านี้จัดตั้งขึ้นเพื่อการต่อสู้กับอิทธิพลภายนอก เช่น ต่อสู้กับนายทุนที่แสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ของชุมชน ต่อสู้กับอิทธิพลจากแนวนโยบายของรัฐ หรือพ่อค้า เป็นต้น

สรุปได้ว่า องค์กรชุมชน หมายถึง องค์กรที่เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการรวมตัวของคนในชุมชนด้วยการสร้างระบบ กลไกในการบริหารจัดการชุมชนกันเองในรูปแบบต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มองค์กร ทั้งที่เป็นนิติบุคคลหรือไม่ใช่นิติบุคคล ทั้งนี้ เพื่อเป้าหมายเชิงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ด้วยการเรียนรู้ การจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจน

การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่เอื้อผลประโยชน์ร่วมกัน และองค์กรชุมชนเหล่านี้จะเป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยกันเองและกับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นจากภายนอกด้วย

2.1.8 เครือข่ายการเรียนรู้

เครือข่ายการเรียนรู้เป็นแนวคิดและกระบวนการในการจัดระบบ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกื้อกูล และเชื่อมโยงกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ มีผู้ให้ความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ฉัตรนภา พรหมา และคณะ (2547 อ้างถึงใน สุรชัย โกศิยะกุล, 2552) กล่าวว่า เครือข่าย คือ กลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปแบบหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงความอิสระ ในความหมายนี้ ประเด็นสำคัญคือ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

ไพโรจน์ โปธิศาสตร์ (2542 อ้างถึงใน สุรชัย โกศิยะกุล, 2552) ให้คำจำกัดความเครือข่าย หมายถึง สายใยสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางความคิดและการปฏิบัติ เครือข่ายของกลุ่มมักจะเริ่มที่ผู้นำเพราะผู้นำเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของกลุ่ม ดังนั้นผู้นำความเข้มแข็งมักจะหาสู่ทางพัฒนาเครือข่ายระหว่างผู้นำด้วยกันเสียก่อน แต่ลักษณะของการพัฒนารูปแบบเครือข่ายนั้นต้องศึกษา เรียนรู้ ประเมินผลร่วมกันเป็นระยะ เพราะรูปแบบของเครือข่ายมีหลากหลาย ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในแต่ละพื้นที่ การเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายควรมีหลายลักษณะ เช่น การรวมกันแบบหลวม ๆ แต่สื่อสารกันได้ หรือร่วมกิจกรรม บางเรื่องบางประเด็นที่เห็นพ้องต้องกัน แล้วพัฒนาให้กระชับขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถเก็บรวบรวมทักษะ ประสบการณ์พัฒนาขึ้นเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542 อ้างถึงใน ใน จตุพร สุทธิวิวัฒน์, 2558) อธิบายความหมายว่า หมายถึงการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์แหล่งความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูลระหว่างกัน โดยมีบุคคลที่มีความถนัดในด้านต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ให้บุคคลอื่น ๆ ได้

สุวัฒน์ แก้วสังข์ทอง (2543 อ้างถึงใน ใน จตุพร สุทธิวิวัฒน์, 2558) ให้ความหมายว่า เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การจัดระบบและพัฒนาให้แหล่งความรู้ ซึ่งหมายถึง องค์กร สถานประกอบการ บุคคล ศูนย์ข่าวสารข้อมูล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สามารถถ่ายทอดให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน หรือให้ผู้สนใจ ได้ทั้งความรู้ ทักษะเกี่ยวกับอาชีพ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมที่เป็นของดีดั้งเดิม และที่พัฒนาแล้วที่มีอยู่ในชุมชน อำเภอ จังหวัด

ชนิภูฐา กาญจนรังสีนนท์ (2542 อ้างถึงใน สุรชัย โกศิยะกุล, 2552) ได้ให้ความหมาย เครือข่าย คือ กลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่บุคคลหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนการสร้างเครือข่ายเป็นการทำให้บุคคลและองค์กรที่กระจัดกระจายได้ติดต่อ แลกเปลี่ยนข้อมูล

ข่าวสาร อีกทั้งสมาชิกในเครือข่ายยังมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่า สร้างการคบค้าแบบพืงพืง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 อ้างถึงใน ใน จตุพร สุทธิวิวัฒน์, 2558) เสนอว่าในวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยเรียนรู้จาก ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม และบุคคลรอบข้าง ในขณะเดียวกัน ก็ได้มีการจัดระบบการเรียนรู้และการถ่ายทอดให้สมาชิกในสังคมด้วยวิธีการต่างกัน ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนได้ทำหน้าที่นี้ ทำให้สมาชิกของชุมชนมีความรู้ ประกอบอาชีพได้ สามารถสืบทอดวัฒนธรรมและค่านิยมได้อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง การเชื่อมโยงหรือร่วมมือกันเป็นระบบของบุคคล กลุ่มองค์กร หรือสถาบันทางสังคมอย่างมีวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายร่วมกันเป็นการเชื่อมโยงหลาย ๆ ทาง การเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายควรมีหลายลักษณะ เช่น การรวมกันแบบหลวม ๆ แต่สื่อสารกันได้ หรือร่วมกิจกรรม บางเรื่องบางประเด็นที่เห็นพ้องต้องกัน แล้วพัฒนาให้กระชับขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถเก็บรวบรวมทักษะ ประสบการณ์ พัฒนาขึ้นเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

2.2 แนวคิดการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง

สนธยา พลศรี (2547) อธิบายว่า ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง คือ การที่คนในชุมชนมีจิตสำนึก ร่วมกันมารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การร่วมตัวอาจจะเป็น กลุ่มเล็ก ๆ กระจัดกระจายกันได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็น องค์กร (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย ๆ ขึ้น (Community Network) ทำให้เกิดโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์ จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (Civil Community)

ชุมชนท้องถิ่นเป็นโครงสร้างสังคมพื้นฐานของประเทศ การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความอ่อนแอเพราะขาดอำนาจในการจัดการตนเอง เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาจะแยก กลไกการพัฒนาและแยกคนเป็นส่วนๆ มีกลุ่มองค์กรเกิดขึ้นมากมาย แต่การทำงานยังไม่มี ความสัมพันธ์กันทำให้ผู้คนในชุมชนขาดความมั่นใจ และอำนาจในการจัดการการพัฒนาของชุมชน ท้องถิ่นเอง เกิดระบบอุปถัมภ์ โดยองค์กรหน่วยงาน และการเมืองมักครอบงำความคิด ทำตัวเป็น เจ้าของคนในพื้นที่ ผู้คนรุ่นใหม่ละทิ้งถิ่น ไม่มีความสนใจที่จะพัฒนาบ้านเกิด คนที่อยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างเชิงระบบและการบริหารจัดการ รัฐบาลส่วนกลางมีอำนาจรวมศูนย์ มากมายและมีความสลับซับซ้อนด้วยวิธีการจัดการและข้อกฎหมาย กลไกที่เป็นอยู่ของแต่ละ หน่วยงาน ทำให้การพัฒนาและการแก้ปัญหาสำคัญของพื้นที่ทำได้ยาก มีข้อติดขัดต่าง ๆ และไม่ ต่อเนื่อง เป็นผลให้ชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นโครงสร้างชุมชนพื้นฐานมักเป็นผู้ถูกกระทำไม่ได้รับความเป็น ธรรม และมีความอ่อนแอ

ดังนั้น จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนา ศักยภาพและสร้างโอกาส ตลอดจนจนเกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ทั้งนี้การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนต้องคำนึงถึง ประเด็นสำคัญเหล่านี้

1. ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนรวมตัวกันด้วยจิตสำนึกร่วมกันมีบทบาทและขีดความสามารถในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตน บนพื้นฐานของสิทธิร่วมกันอย่างเท่าเทียมและพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยองค์กรและเครือข่ายในแนวราบ มีกลไกกระบวนการ และกิจกรรมหลากหลายที่กลุ่มชุมชนจัดขึ้นในลักษณะหุ้นส่วนที่เกิดจากความรัก ความสมานฉันท์ และเอื้ออาทรต่อกันเป็นองค์กรรวม

2. ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ

2.1 การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมทำและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามความพร้อมของชุมชน เป็นการเชื่อมโยงการทำมาหาเลี้ยงชีพในทุกระดับคือ ปัจเจก ครอบครัว และระดับชุมชนโดยคำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยการส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ส่งเสริมให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการรวมตัวกันในรูปแบบที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เกิดการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนอย่างครบวงจร จัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน สนับสนุนการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ควบคู่กับการฟื้นฟูความรู้พื้นบ้าน การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การปลูกฝังค่านิยมที่ต้งามการสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชน

2.2 การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิต บนศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน และการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพ สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ ส่งเสริมภาคการผลิตและบริการในการสร้างอาชีพและการจ้างงานในท้องถิ่น เพื่อลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ส่งเสริมการลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจ บนระบบการบริหารจัดการที่ดีและมุ่งเน้นการใช้ฐานทรัพยากรในพื้นที่ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น เกษตรอินทรีย์ อาหารสุขภาพหัตถกรรม บริการสุขภาพ บริการการท่องเที่ยว สร้างระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สร้างผู้ประกอบการใหม่ ควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นพัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ

2.3 การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน โดยสร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต รวมทั้งกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นให้ชุมชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม เสริมสร้างองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นภาคีหลักในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน ร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้อง ให้มีการใช้และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างยุติธรรมและยั่งยืน

3. ปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนจัดการตนเองได้ มี 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การเพิ่มสิทธิ อำนาจ และทรัพยากรที่ชุมชนควรพึงเป็นเจ้าของ (Right/Authority/Power/Resources) เป็นการปฏิรูปกฎหมายเพื่อเพิ่มสิทธิและอำนาจให้ชุมชนจัดการตนเองได้ทุกมิติอย่างมีนัยยะสำคัญ ทั้งด้านการบริหารจัดการชุมชน การจัดการทรัพยากร การกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยชุมชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และอื่น ๆ รวมไปถึงการทำให้ชุมชนมีทรัพยากรเพียงพอในการบริหารจัดการ

ประการที่สอง ความสามารถในการจัดการตนเอง (Capacity/Ability) เป็นการปฏิรูประบบต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพ ชีตความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนตนเองในเรื่องพื้นฐานได้อย่างเข้มแข็งในทุกด้าน

ประการที่สาม การส่งเสริมสนับสนุน เสริมพลัง ขจัดอุปสรรค และปกป้องคุ้มครองให้ชุมชนจัดการตนเองได้ (Promotion/Support/Empower/Obstacle Reduction/Protection) เป็นการปฏิรูประบบต่าง ๆ เพื่อปลดพันนาการชุมชนจากอำนาจ และการบริหารแบบรวมศูนย์ เสริมสร้างพลังอำนาจให้ชุมชน ลดข้ออุปสรรคที่ทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดการตนเองได้ รวมทั้งปกป้องคุ้มครองภัยและอำนาจจากภายนอกที่จะเข้าไปทำลายความเข้มแข็งของชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540 อ้างถึงใน ประภารัตน์ ช่างเรือน, 2552) ได้กล่าวถึงแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับองค์กรชาวบ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการภายในชุมชนตามแนวคิดดังกล่าว ได้แยกประเภทของการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชาวบ้าน 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน โดยภาครัฐ และเอกชน ซึ่งมีจุดเน้นที่สิทธิและอำนาจขององค์กรชาวบ้านในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ โดยมีจุดสำคัญ 2 ประการ คือ นโยบายของรัฐและกฎหมาย จะต้องให้สิทธิ และอำนาจแก่องค์กรชาวบ้านมากขึ้น เช่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และการกำหนดแผนงบประมาณและโครงการจากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน โดยให้องค์กรชาวบ้านเข้ามามีบทบาทให้มากขึ้น รวมถึงการมีสิทธิและอำนาจในการดูแลงบประมาณการดำเนินงาน และการติดตามผลเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน

ประการที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่ริเริ่มขึ้นใหม่ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็ง คือ

1) การศึกษารูปปัญหาของชาวบ้านแบบมีส่วนร่วม โดยให้ชาวบ้านร่วมทำการศึกษาปัญหาร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ หรือเอกชน ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านเกิดแนวคิดร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชุมชน และช่วยเหลือกัน

2) การเรียนรู้ และคิดค้นกิจกรรมแก้ไขปัญหา การเปิดโอกาสให้มีการอบรมศึกษาดูงานจากพื้นที่ที่เคยประสบปัญหามาก่อน จะเป็นแนวทางแก่ชาวบ้านในการแก้ปัญหาของชุมชน

3) การวางแผนกิจกรรมแก้ปัญหา ว่ามีกิจกรรมในการแก้ปัญหา หรือการพัฒนาอย่างไรบ้าง

4) การร่วมกลุ่ม เพื่อเกิดการช่วยเหลือกันทั้งความคิด เทคนิค ตลอดจนการช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

5) การติดตามแก้ไขปัญหาและพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยเจ้าหน้าที่จากภายนอก และผู้นำชาวบ้านต้องติดตามสมาชิกขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยเหลือและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งมากขึ้น

ประการที่ 3 การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้ว และกำลังดำเนินกิจกรรมพัฒนาอยู่ในปัจจุบัน มีแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็ง คือ

1) การพัฒนาผู้นำองค์กรชาวบ้านในการช่วยให้ผู้นำองค์กรชาวบ้านเข้มแข็งขึ้นมาได้นั้นต้องมีการแยกแยะความรู้ ความสามารถของผู้นำ และเสริมสร้างให้จุดที่ผู้นำมีอยู่แล้วเข้มแข็งยิ่งขึ้นหรือเพิ่มเติมทักษะด้านอื่น ๆ

2) การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ แนวความคิด เช่น กระบวนการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม การวางแผนจากชาวบ้าน การวิเคราะห์ เป็นต้น

3) เจ้าหน้าที่รัฐ และเอกชน ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่เข้าไปทำงานกับองค์กรชาวบ้านที่มีอยู่แล้ว ควรนำองค์ประกอบขององค์กรชาวบ้านเป็นตัวชีวิตในการทบทวนและปรับตัวขององค์กรชาวบ้าน เพื่อจะทำให้ได้อุดมการณ์ร่วมวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้องค์กรชาวบ้านสามารถแก้ไขปัญหของตนได้มากขึ้น

มนตรี กรรพุมมาลย์ และภุชงค์ กุณฑลบุตร (2546 อ้างถึงใน ประภารัตน์ ช่างเรือน, 2552) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็งว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนในการที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง

2. สมาชิกของชุมชนพร้อมจะร่วมมือกันจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน

3. มีกระบวนการของชุมชนที่ร่วมกันจัดการปัญหาของตนเองและชุมชน

4. สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ

5. สมาชิกของชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน

6. มีแผนของชุมชนที่ประกาศพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชน มุ่งการพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

7. การพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

8. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน ชุมชน หรือท้องถิ่นอื่น ๆ รวมทั้งภาครัฐ เอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และอื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ การระเบิดจากข้างในชุมชนก่อน กล่าวคือ ชุมชนร่วมคิด วางแผน ดำเนินการกันเอง รับผลประโยชน์และแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยปราศจากการครอบงำ หรือมีอิทธิพลอื่นใดมากำกับ และชุมชนสังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข

2.3 แนวคิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

2.3.1 การท่องเที่ยวโดยชุมชน

World Tourism Organization (1998, อ้างถึงใน กิตติภักดิ์ รัฐโณทัย, 2562) อธิบายว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นการท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งผลกระทบเชิงบวกและลบให้แก่ชุมชน ถ้าหากมีการวางแผนการพัฒนา การจัดการที่ดีแล้วนั้น การท่องเที่ยวจะทำให้เกิดอาชีพ รายได้ โอกาสทางธุรกิจ คุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนดีขึ้นรวมถึงยังทำให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติ โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และประเพณียังคงอยู่ต่อไป สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บัญญัติการท่องเที่ยวโดยชุมชนในลักษณะสอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการนำธุรกิจการท่องเที่ยวมาผสมผสานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ในขณะที่ชุมชนมักจะใช้คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์”

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2550) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามำกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

สินธุ์ สโรบล (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่การท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทาง การท่องเที่ยว กล่าวคือ จัดการโดยชุมชนตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งความแตกต่างที่ชัดเจนก็คือ ชุมชนอยู่ในบทบาทของเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือ ดังนั้นการท่องเที่ยวชุมชนคือการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่มีการจัดการท่องเที่ยวอยู่แล้วและหมู่บ้านที่จัดการท่องเที่ยวนั้นต้องมีการเตรียมการและวางแผน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อความยั่งยืนทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยที่ชุมชนเป็นผู้ได้ประโยชน์อย่างแท้จริงทางเศรษฐกิจ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะเน้นให้ความสำคัญกับการมีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) มองการท่องเที่ยวแตกต่างจากนักวิชาการคนอื่น ๆ มากที่สุด เขามองว่าการท่องเที่ยวเป็นผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว นักธุรกิจที่ให้บริการสินค้าและบริการ รัฐบาลที่เป็นเจ้าภาพและชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นเจ้าภาพ ในการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและต้อนรับผู้ที่มาเยือน หากมองให้เข้าใจแล้ว จะพบว่า การท่องเที่ยวคือการที่มนุษย์เดินทางจากที่ หนึ่งไปอีกที่หนึ่งที่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าภาพ

อารยา อินคชสาร (2554) ได้ให้ความหมายของประเภทของการท่องเที่ยว หมายถึง ประสพการณ์ ในการท่องเที่ยว และสามารถแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่

1) การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขัน กีฬา เล่นกีฬา แชน้ำพุ น้ำแร่รักษาโรคการอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ สถานที่ดังกล่าว เช่น ชายทะเล สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส ฯลฯ

2) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงานเป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงานการสันทนาการ โดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3) การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานและโบสถ์เก่า ๆ ที่นั่นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่าง ๆ ชมการแสดงแสงสีเสียงเหตุการณ์เด่น ๆ ในอดีตกาล

4) การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่น คือ การประชุมหรือพบปะกัน หรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย

5) การท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและในบางครั้งเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่หาได้ยาก ท้องถิ่นเก่า ๆ ที่มีความน่าสนใจเป็นที่ดึงดูดความสนใจ เช่น เครื่องแต่งกายตามประเพณี การเร่กระบ่าพื้นบ้าน การแสดงศิลปะ และหัตถกรรมโบราณ ฯลฯ

6) การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตเห็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ

7) การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ แต่เน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เน้นชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพ ซึ่งรวมทั้งการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์

อารยา อินคชสาร (2554) กล่าวว่าองค์ประกอบของการท่องเที่ยวนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ เพราะองค์ประกอบนอกจากจะช่วยกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแล้วยังเป็นผลดีแก่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปด้วยกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน คือ องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่สำคัญในการศึกษา เนื่องจากการจะพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องรู้ระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จุดแข็งจุดด้อยของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ งานศึกษาที่นำเอาองค์ประกอบของการท่องเที่ยวมาใช้ศึกษามีอยู่จำนวน เช่น Burkart and Medik (1981) ได้ศึกษาเรื่อง Tourism: Past, Present and Future หรืออย่าง McIntosh and Goeldner (1986) ได้เขียนหนังสือเรื่อง Tourism Principles, Practices, Philosophies ในขณะที่ Morrison (2010) มององค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบเชิงระบบที่ในแต่ละระบบจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว ระบบของการท่องเที่ยวประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่

1) ตลาด (Market) ตลาดการท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) ผู้ซื้อ มี 2 รูปแบบซึ่งเป็นผู้ซื้อที่เป็นผู้บริโภคและผู้ซื้อที่ไม่ได้บริโภคด้วยตนเอง 2) สินค้าหรือบริการ และ 3) ผู้ผลิต มี 2 รูปแบบซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเอกชนและภาครัฐ แต่สิ่งที่สำคัญอย่างมากต่อจุดเริ่มต้นของระบบการท่องเที่ยว คือ พฤติกรรมผู้บริโภคที่จะทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โดยพฤติกรรมของผู้บริโภค

ขึ้นอยู่กับความต้องการ (Needs) ของนักท่องเที่ยวที่จะตัดสินใจตามวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก การรับรู้และการเรียนรู้ (Perception and Learning) เป็นกระบวนการติดตามข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการติดตามนั้นจะขึ้นอยู่กับความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคนและการตัดสินใจ (Buyer Decision) เป็นการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการของนักท่องเที่ยวที่จะแตกต่างกันบนพื้นฐานของการตัดสินใจแต่ละคน เช่น จิตวิทยา ความสำคัญ ฐานะ ความพอใจ เวลา กลุ่มอิทธิพล และวัฒนธรรม เป็นต้น

2) การเดินทาง (Travel) การเดินทางท่องเที่ยวประกอบด้วย 1) รูปแบบการเดินทางที่จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ จุดหมายปลายทาง รูปแบบการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละคนที่จะตัดสินใจในการเดินทาง 2) ส่วนแบ่งทางการท่องเที่ยว เป็นลักษณะของการจัดกลุ่มของสถานที่ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ถูกจัดแบ่งตามวิธีการต่าง ๆ เช่น จำแนก ตามเพศ อายุ จิตวิทยา พฤติกรรม เป็นต้น

3) จุดหมายปลายทาง (Destination) ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดและการตัดสินใจในการบริโภคของนักท่องเที่ยว ฉะนั้นถ้าจุดหมายของนักท่องเที่ยวสอดคล้องกับแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวก็จะทำให้นักท่องเที่ยวเลือก 2) กระบวนการซื้อนักท่องเที่ยวเปรียบเสมือนผู้บริโภคที่มีอำนาจในการตัดสินใจ แน่ใจว่ามนุษย์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล จึงทำให้นักท่องเที่ยวต้องคิดไตร่ตรองและค่อยตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการหนึ่งๆ ได้เสนอกระบวนการซื้อไว้ 5 ขั้นตอน

(1) การรับรู้ความต้องการ เป็นการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่สามารถรับรู้ความรู้สึกของความต้องการจากประสาทสัมผัสทั้งห้า

(2) การค้นหาข้อมูล นักท่องเที่ยวจะหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวที่ตรงกับวัตถุประสงค์และความต้องการให้มากที่สุด ตามความสามารถและเวลาที่มีอยู่

(3) ประเมินทางเลือก นักท่องเที่ยวจะนำข้อมูลที่ได้มาประเมินและเปรียบเทียบเพื่อค้นหาทางเลือกที่ดีที่สุด เช่น ความสะอาด ราคา ที่ตั้ง บรรยากาศ เป็นต้น

(4) การตัดสินใจซื้อ เมื่อเปรียบเทียบทางเลือกที่อยู่ในสายตาทั้งหมดแล้ว นักท่องเที่ยวจะต้องตัดสินใจทางเลือกทั้งหมดให้เหลือเพียงหนึ่งเดียว ซึ่งต้องใช้เงื่อนไขหลายอย่างเช่น รูปแบบ จำนวนเวลา ผู้ขาย ราคา เป็นต้น

(5) ความรู้สึกหลังการซื้อ เมื่อใช้บริการแล้วนักท่องเที่ยวจะมีความรู้สึกเพียง 2 อย่างคือ พอใจกับไม่พอใจ ซึ่งส่งผลต่อการบริโภคของนักท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

4) การตลาด (Marketing) ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะเป็นกระบวนการที่จะทำให้รู้ถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดนักท่องเที่ยว รวมถึงการหาวิธีการสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจและอยากจะมาเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ มากขึ้น ฉะนั้นกระบวนการนี้จึงจำเป็นที่จะต้องนำเอาแนวคิดของส่วนประสมทางการตลาด หรือ หลัก 8Ps (Marketing Mix) ได้แก่ 1) กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (Product Strategy) 2) กลยุทธ์ราคา (Price Strategy) 3) กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place Strategy) 4) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด (Promotion Strategy) 5) กลยุทธ์บรรจุภัณฑ์ (Packaging Strategy) 6) กลยุทธ์การใช้พนักงานขาย (Personal Strategy) 7) กลยุทธ์ข่าวสาร

(Public Relation Strategy) และกลยุทธ์การใช้พลัง (Power Strategy) (Vijay, 2016) รวมถึงการจัดการตลาด (Marketing Management) มาใช้กำหนดกรอบและการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อความต้องการ (Demand) ในตลาด

จะเห็นว่าในบริบทของประเทศไทยหรือประเทศที่กำลังพัฒนานั้นจะให้ความสำคัญกับการคมนาคมในการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เพราะถือเป็นสิ่งหนึ่งที่จะอำนวยความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ถ้าหากแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจมาก แต่การเดินทางไม่ได้สะดวกมากพอ ก็อาจจะไม่สามารถนำนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจจะไปถึงสถานที่นั้นได้อย่างเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ จึงทำให้รัฐบาลและท้องถิ่นควรที่จะให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์ประกอบของการท่องเที่ยว เพื่อสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น แนวคิดการท่องเที่ยวเป็นแนวคิดที่จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจบริบทของการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศมากขึ้น ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่เป็นทั้งเครื่องมือของภาครัฐในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ และเครื่องมือในการสร้างสังคมและคุณภาพของชีวิตในท้องถิ่นให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามจะต้องคำนึงถึงผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ รวมถึงต้องรู้จักหาแนวทางในการที่จะลดความเสี่ยงจากผลกระทบเชิงลบให้น้อยที่สุด หนึ่งในทางเลือกที่ดีนั้นคือการท่องเที่ยวแบบอย่างยั่งยืนที่ดึงเอาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เพื่อนำมาสู่การตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นและทรัพยากรของชุมชน

ปรีญา โทนแก้ว (2542) กล่าวถึง ความสำคัญของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวจัดเป็นกิจกรรมนันทนาการประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ

1) ความสำคัญต่อบุคคล การท่องเที่ยวเป็นสื่อสร้างสรรค์ความสำราญ เพลิดเพลินใจ แก่มนุษย์อันเป็นการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้มีทัศนคติกว้างไกล สามารถรับและเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริง เสริมสร้างประสบการณ์ ชีวิต ตลอดจนสถาปนาความเข้าใจอันดีระหว่างมนุษยชาติ เนื่องจากการท่องเที่ยวนำมาซึ่งโอกาสแห่งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของชนในชาติและนานาชาติ

2) ความสำคัญต่อสังคม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสืบทอดทางวัฒนธรรมตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและนำความเจริญไปสู่ท้องถิ่นช่วยพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค มาตรฐานการครองชีพตลอดจนคุณภาพชีวิตที่ดี

3) ความสำคัญต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้สำคัญในรูปเงินตราต่างประเทศ ช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินของประเทศ กระตุ้นการสร้างงาน และรายได้แก่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราและกระจายรายได้แก่ท้องถิ่น รวมทั้งกระตุ้นการผลิตและธุรกิจบริการต่าง ๆ

ฉันทิช วรรณถนอม (2552) กล่าวถึง ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทที่เด่นชัดบทบาทหนึ่งในช่วงหลายปีที่ผ่านมาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก็คือ บทบาทด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ ที่สำคัญให้กับประเทศเป็นลำดับต้น ๆ โดยเฉพาะการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ผลของการท่องเที่ยวอาจไม่ได้ส่งผลต่อการทำให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นต้องเปลี่ยนแปลงอย่างทันที ทันใดแต่อาจค่อย ๆ ซึมซับอย่างช้า ๆ ธุรกิจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาคต่าง ๆ ที่มีความอ่อนแอต่อความรับผิดชอบในวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ จึงควรตระหนัก หมั่นสังเกตติดตาม พัฒนานำวัฒนธรรมในสิ่งที่ดีและวัฒนธรรมภายนอกที่แตกต่างจากของตนมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแต่ต้องไม่ลืมคุณค่าวัฒนธรรมเดิมของตนด้วย

3) ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นเหตุให้มีการมีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นและสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยววันนั้น ๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

กมล รัตนวิระกุล (2549 อ้างถึงใน จรรย์ คงเพชร 2563) การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community - Based Tourism : CBT) เป็นทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางโดยการนำทรัพยากรในท้องถิ่นที่มีอยู่ไม่ว่าธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผนการดำเนินงาน การสรุปบทเรียน เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่รุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นโดยคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2545 อ้างถึงใน สิ้นธุ์ สโรบล 2546) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และมีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึงคนรุ่นลูกหลาน

พจนาน สนวนศรี (2546) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า ในปัจจุบันคำว่า "Ecotourism" ได้รับความนิยมมากในระดับสากล ในขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนก็ได้รับการยอมรับมากขึ้นด้วยเช่นกัน ในปี 2545 องค์การสหประชาชาติประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (International Year of Ecotourism : IVE) จึงเกิดคำว่า (Community Based Ecotourism : CBET)

สินธ์ สโรบล (2546) ได้กล่าวถึง การท่องเที่ยวชุมชน เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว หมายถึง จัดการโดยชุมชน ตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวในรูปแบบหนึ่งที่เน้นถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ดำเนินการโดยชุมชนชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากร และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว รวมถึงมีลักษณะเหมือนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นในเรื่องของสิ่งแวดล้อม

ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2555) ระบุว่า หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การกำหนดหลักการนี้ เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่

- 1) ชุมชนเป็นเจ้าของ
- 2) ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกำหนดทิศทาง
- 3) ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 4) ยกระดับคุณภาพชีวิต
- 5) มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
- 6) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 7) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- 8) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 9) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- 10) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้นมีความจำเป็นจะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อสร้างการรับรู้ และความเข้าใจต่อบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิม

ความเป็นมาของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) เริ่มก่อตัวขึ้นเติบโตคู่ขนานไปกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการทำงานในระดับพื้นที่ของโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) ซึ่งในช่วงดังกล่าว ชื่อที่เรียกการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่มีหลากหลายชื่อ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 รัฐบาลไทยใช้การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยประกาศให้ปี 2541 - 2542 เป็นปี ส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) ในปี 2544 มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) หลังปี 2545 การท่องเที่ยวหลงไปในชนบทหลากหลายรูปแบบ ในปี 2547 มีการให้มาตรฐานโฮมสเตย์ หรือเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า "ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท" ณ ปัจจุบันหากให้ชุมชนนิยามตนเองว่าเรียกชื่อการดำเนินการท่องเที่ยวของตนว่าชื่ออะไร พบว่ามีชื่อเรียก 4 ชื่อด้วยกันในกลุ่มชุมชนที่ทำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยว แบบโฮมสเตย์

พจนานา สนวนศรี (2546) องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน องค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ 4) การเรียนรู้ ประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของ CBT ได้แก่

1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ วัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพา และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2) ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3) ด้านการจัดการ มีกฎ - กติกา ในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวมีองค์กร หรือกลไกในการทำงาน เพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้านการเรียนรู้ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

4) ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านผู้มาเยือน และสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้าน และผู้มาเยือนการท่องเที่ยว โดยชุมชนกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน วัฒนธรรมและสังคม เป็นตัวขับเคลื่อนเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชนในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชน และการสัมพันธ์กับภายนอกควรที่จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นที่ประจักษ์ ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยึดธรรมชาติเป็นศูนย์กลางชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง

2.3.2 แนวคิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

กรมการพัฒนาชุมชน (2561) ระบุไว้ว่า แนวคิดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นผลพวงเกิดจากการที่รัฐบาลมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการการดำเนินงาน โดยแต่งตั้งคณะกรรมการระดับประเทศ คือ คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ) เป็นผู้ขับเคลื่อน และมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP จนถึงปัจจุบันมากกว่า 20 ปี โดยร่วมกับหน่วยงาน

ต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริม ยกกระดับผลิตภัณฑ์ และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เพื่อให้ขายได้ มุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล ทำให้ผลิตภัณฑ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามที่ต่าง ๆ ไม่มีความสุข รายได้ไปตกอยู่กับผู้ประกอบการคนเดียว หรือบางกลุ่มเล็ก ๆ ไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ประกอบกับรายได้จากการท่องเที่ยวที่เป็นกระแสหลักของประเทศ ส่วนใหญ่ตกไปอยู่ในกลุ่มทุนเอกชน เช่น โรงแรม ร้านอาหาร ห้างร้านใหญ่ ๆ กรู๊ปทัวร์ ไม่ลงไปถึงฐานรากเช่นเดียวกัน

ดังนั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนผ่านยุคการผลิตสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียว สู่การเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand Driven Local Economy) โดยการขายสินค้าอยู่ในชุมชนที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ แปลงเป็นรายได้ ทั้งนี้ครอบครัวและลูกหลานยังอยู่ร่วมกัน ไม่ต้องแข่งขันนำผลิตภัณฑ์ออกไปขายนอกชุมชน เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี ชวนกันคิด ชวนกันทำ ผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้งมีการเชื่อมโยง เส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength with in) และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง กระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็งเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว (กระแสหลัก เมืองรอง ชุมชน) ให้มีความโดดเด่น มีความพร้อมบนอัตลักษณ์ของชุมชน

สรุปได้ว่า “ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” หมายถึง ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ นำเสนอลักษณะเด่นของชุมชน สินค้าชุมชน สินค้า OTOP อาหารอร่อย ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากร/ผู้ประกอบการ/และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP/เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยผ่านการพัฒนาชุมชนให้เข้าใจและมีส่วนร่วมการใช้วิถีใหม่ อย่างน้อย 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวก 3) พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว 4) ออกแบบและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น และ 5) ส่งเสริมตลาดชุมชนท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกมีส่วนร่วมและเข้าถึงในวิถีชีวิตของชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และผสมผสานความร่วมมือ เป้าหมายสุดท้ายคือการให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสขายสินค้า ขายอัตลักษณ์ของดีต่าง ๆ ในชุมชน ที่นักท่องเที่ยวมาซื้อหา และใช้บริการที่ชุมชน โดยไม่ต้องนำสินค้าออกไปขายนอกบ้าน หรือตลาดภายนอกอย่างเดียว การกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนได้อย่างแท้จริง

2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีนักวิชาการได้สรุปเป็นแนวทางไว้ในคู่มือการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย 5 ด้านดังต่อไปนี้

2.4.1 ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอาศัยอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ มิติทางด้านสังคมและมิติทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น อาจพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน กิจกรรมหลักที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนการเสริมสร้างเพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจความเข้มแข็งของชุมชนรัฐและสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุกด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินงาน การเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิดร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้กิจกรรมหลัก ที่ดำเนินการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่

1) การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกันร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีการทำงานของบุคคลภาครัฐ จากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง

2) การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะร่วมคิดร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริม และสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการ ของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชนและสร้างเครือข่ายชุมชน

ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ต้องมีกระบวนการของการมีส่วนร่วมจากประชาชนเสมอ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนก็เท่ากับว่าเป็นการระดมความคิดจากหลากหลายมุมมองที่มองปัญหาในมิติที่ต่างกันอย่างออกไประดมสมองระบุปัญหาออกมาเป็นข้อ ๆ แล้วร่วมกันแก้จนปัญหาหมดสิ้นไปจากชุมชน โดยหลักจะประกอบด้วย

1. ระดมคน ระดมความคิด
2. แฉงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นข้อ ๆ แล้ววางกรอบการแก้ปัญหา
3. ปฏิบัติการแก้ปัญหาตามกรอบที่วางแผนร่วมกัน

4. ติดตามและประเมินผลของการแก้ไขปัญหา หากปัญหาที่ต้องการแก้ไข ไม่ประสบผลสำเร็จหรือ ก็คือ แก้ไม่ได้ก็จะกลับไปสู่กระบวนการแรก คือ การระดมคน ระดมความคิดเพื่อจะหาข้อบกพร่องในการปฏิบัติการแก้ปัญหา หรือหาช่องโหว่ที่ทำให้ปัญหาไม่ถูกแก้จนนำไปสู่ การกำหนดกรอบแผนการปฏิบัติใหม่เพื่อแก้ปัญหากันต่อไป

2.4.2 ด้านการมีจิตสาธารณะ

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2553)

อนุพนธ์ คำปิ่น (2558) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบของจิตสาธารณะ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น 2) ความรักความเอื้ออาทรและความสามัคคี 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม 4) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 5) ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น 6) มีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน และ 7) มีการติดต่อสื่อสารถึงกันต่อเนื่อง 8) มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหา

กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553) ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะว่าเป็นการปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณปฏิบัติตนในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชนและสังคม การเสียสละไม่เอารอด เอาเปรียบ ความซื่อสัตย์สุจริต การรักษา และการใช้สมบัติส่วนรวม รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ เป็นการปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงส่วนรวมด้วยจิตวิญญาณให้การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะมีลักษณะชอบช่วยเหลือผู้อื่น พยายามแบ่งปันความสุขส่วนตนให้กับส่วนรวม เข้าอกเข้าใจผู้คน เห็นใจผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นผู้ลงมือปฏิบัติแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคม

2.4.3 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดินอุดม (2560) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญา ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างไม่ขาดสายและเชื่อมโยงกันทั้งระบบทุกด้านภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการตัดสินใจ ผลิตผลงานของบุคคลอันเกิดจากการสะสมองค์-ความรู้ทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด พัฒนาปรับปรุง และเลือกสรรมาแล้วเป็น อย่างดีสามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ ในการแก้ปัญหาเป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาค่าเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ความต่างกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้และ ความสามารถโดยส่วนรวม เป็นที่ยอมรับใน

ระดับชาติ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และความสามารถในระดับท้องถิ่นซึ่งมีขอบเขตจำกัดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาษาไทยเป็นภูมิปัญญาไทย ในขณะที่ภาษาอีสานเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญา หรือเป็นผู้นำภูมิปัญญาต่าง ๆ มาใช้ ประโยชน์จนประสบความสำเร็จ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญ สามารถเผยแพร่และถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของภูมิปัญญาในแต่ละด้านนั้น ๆ ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ใน การดำรงชีวิตจนประสบความสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ความเหมือนกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาไทยกับปราชญ์ชาวบ้าน คือ บทบาทและภารกิจในการนำภูมิ ปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วนความแตกต่างกันนั้น ขึ้นอยู่กับระดับภูมิปัญญาที่จะนำไปแก้ปัญหาและถ่ายทอดกล่าวคือ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยย่อมมีความสามารถหรือ ภารกิจในการนำภูมิปัญญาระดับชาติไปแก้ปัญหา หรือถ่ายทอด หรือผลิตผลงานใหม่ๆ ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติ โดยส่วนรวม ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถหรือภารกิจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแก้ปัญหาหรือถ่ายทอดในท้องถิ่น ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ความคิดเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่าง ๆ ทำหน้าที่คิดให้แก่วิทยาและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่าทำงานอยู่นอกเหนือจากการบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของ ความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณ วิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรง กับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้น ความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุ เป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่ง ของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น

ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่ง ความเชื่อก็คือความศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับ ญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาป บุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิ ปัญญา

ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่ บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของ การจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรม ในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และ ความคิด โดยสรุปค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณาและใคร่ครวญ โดยรอบคอบ แล้วจึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นใน ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อ พฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และ จิตใจ

ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพและประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคล เช่น ชุมชน ในการที่จะจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งที่เรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจาก ลักษณะทางกายและ จิตใจร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือชุมชนย่อมจะต้องมีแตกต่างกัน เช่น การที่บาง คนสามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหาและการแสดงทุกอย่างเป็นที่ชื่นชม ซึ่งถือว่าเป็นผลมาจาก ความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลนั้น ๆ ฉะนั้น ความสามารถจึงเป็นภูมิปัญญาอีกประการหนึ่ง

ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ในจิตใจ หรือจิตวิญญาณเป็น สิ่งที่สามารถ นำมาใช้แก้ไขป้องกันควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไป ตามที่ตนเองหรือชุมชน ต้องการ ดังนั้น องค์ประกอบของภูมิปัญญาจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่เกิดคุณค่าแก่ความ ภาคภูมิใจซึ่งได้แก่ ความคิดที่เกิดจากการจินตนาการจาก สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคม ความรู้อาจเกิดจากภูมิความรู้ที่ได้จากการทดสอบทดลองหลายครั้งจน ได้ความรู้ที่แท้จริงความเชื่ออันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ มีบาปบุญคุณโทษ และจิตวิญญาณ เข้ามาเกี่ยวข้องค่านิยมที่คนในสังคมให้การยกย่องเชิดชูว่าเป็นสิ่งดีงาม ควร ค่าแก่การอนุรักษ์ให้มี การสืบทอดแก่ลูกหลาน ความเห็นที่เกิดจากพิจารณารอบคอบจากชุมชนจนเกิดการ ยอมรับด้วยความจริงใจ ความสามารถอันเกิดจากพรสวรรค์หรือจากการฝึกฝนจนสามารถแก้ปัญหาของชุมชน ได้ ความฉลาดไหวพริบการแก้ไข เช่นกัน ย่อมเกิดขึ้นจากจินตนาการ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และ ค่านิยม การสั่งสมประสบการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จนสามารถสร้างองค์ความรู้และสังเคราะห์ ใหม่ให้มีความก้าวหน้าและนำมาใช้งานได้ดี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ความสำคัญของภูมิปัญญา ได้แบ่ง ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ คือ

1) ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่เกิดแวบขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบ ความรู้ที่ชาวบ้าน มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นใน การศึกษาเข้าไปดูว่า ชาวบ้าน “รู้อะไร” อย่างเดียวไม่พอต้องศึกษาด้วยว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของ สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างไร

2) การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสม และกระจาย ความรู้ความรู้นั้น ไม่ได้ลอยอยู่เฉย ๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้าน ชุมชน สั่งสมความรู้ ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง โดยมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ เราควรศึกษาด้วยว่า กระบวนการนี้เป็นอย่างไร หมอคนหนึ่ง สามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร

3) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้แต่มี กระบวนการถ่ายทอดที่ ซับซ้อน ถ้าเราต้องการเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราต้องเข้าใจกระบวนการ ถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คน อีกรุ่นหนึ่งด้วย

4) การสร้างสรรค์และปรับปรุง ระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่ถูก ปรับเปลี่ยน ตลอดมา โดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง เรายังขาดการศึกษาว่าชาวบ้าน

ปรับเปลี่ยนความรู้ และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไร ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน อาจแบ่งประเภทกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเกษตรกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการเพาะปลูก การขยายพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสาน การทำไร่นาสวนผสม การปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น ด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร ด้านอาหาร ด้านหัตถกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีผลงานในสิ่งที่ทำด้วยมือ เช่น การจักสาน ทอ การ ช่าง การทอผ้า การแกะสลัก เป็นต้น ด้านดนตรี นาฏศิลป์และการละเล่นพื้นบ้าน ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ด้านการ เล่นดนตรี การขับร้อง การฟ้อนรำ การคิดวิธีการเล่นพื้นบ้าน หมอลำ การเล่นหนัง ลิเก เพลง เป็นต้น ด้านจิตรกรรม คือ การวาดภาพฝาผนัง การเขียนภาพลงบนผ้า การสักลาย ฯลฯ ด้านประติมากรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์และมีมือในการปั้น แกะสลัก การหล่อ เช่น หล่อพระพุทธรูป ปั้นโอ่ง สลักลวดลาย ประดับต้นเทียน สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ ด้านสถาปัตยกรรม คือ ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เรื่องการก่อสร้างอาคารบ้านเรือน โบสถ์ ศาลพระภูมิ ฯลฯ ด้านการสาธารณสุข คือ ผู้มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ด้านการใช้ยาสมุนไพร การรักษา โรคแผนโบราณ การรักษาสุขภาพอนามัยร่างกาย การสืบสานตำราสมุนไพร หมอ นวดแผนโบราณ เป็นต้น ด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ผู้มีความรู้ความเข้าใจในประวัติของ โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยว ในท้องถิ่น มีความรู้ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ด้านภาษาและวรรณกรรม ผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการแต่งวรรณกรรมพื้นบ้าน การคิดประดิษฐ์อักษรภาษาถิ่น การสืบสารอักษรโบราณ วรรณกรรมท้องถิ่น ฯลฯ ด้านอื่น ๆ ที่มีความสำคัญของท้องถิ่น ภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ด้านอื่น ๆ ที่มีความสำคัญของท้องถิ่น ภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ได้ภูมิปัญญาหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในด้านต่อไปนี้ 1) ด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มีผลงานเกี่ยวกับการ ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น หมอสูตรขวัญ การกวนข้าวทิพย์ 2) ด้านโหราศาสตร์ ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มีผลงานด้านโหราศาสตร์ หรือหมอดู ฯลฯ 3) ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์มีผลงาน ในการปฏิบัติตามขนบประเพณีของท้องถิ่นนั้น ๆ

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน จะเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดขึ้นได้เอง และนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้าง และทางลึกที่ชาวบ้านคิดทำ โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

2.4.4 ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

กรมการพัฒนาชุมชน (2562) แนวนโยบายแห่งรัฐโดยรัฐบาลผู้มีหน้าที่บริหาร ประเทศ องค์กรที่ใหญ่ที่สุดที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนผ่านกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง แผนการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ยุทธศาสตร์หน่วยงานและบทบาทหน้าที่ นั้นคือ ระบบราชการ หรือภาครัฐ ซึ่งมีหน้าที่ขับเคลื่อนสู่เป้าหมายเดียวกัน คือ ประชาชน มีความต้องการให้ผลลัพธ์สุดท้าย คือ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข การสนับสนุนจากภาครัฐจึงมีการส่งเสริม สนับสนุน ทุกรูปแบบ ผ่านโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านหลายหน่วยงาน ภาคเอกชน ในหลายภาคส่วน ร่วมทำ

อย่างบูรณาการ และแยกทำ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งสิ้น ซึ่งไม่สามารถนำมาเสนอได้ในทุกมิติ ตัวอย่างที่ยกมาพอเป็นสังเขป คือ โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานโครงการ “ไทยนิยม ยั่งยืน” จังหวัดสงขลาโดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ได้รับมอบหมายจากกรมการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินการตามแนวทางโครงการ ฯ โดยมีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน
- 2) เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว (กระแสมืองหลัก เมืองรอง และชุมชน)

ให้มีความโดดเด่น

3) เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากร/ผู้ประกอบการ/และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว เพื่อพัฒนา และยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP/เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยมีกิจกรรมการดำเนินงาน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

- กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
- กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวก
- กิจกรรมที่ 3 พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว
- กิจกรรมที่ 4 ออกแบบและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น
- กิจกรรมที่ 5 ส่งเสริมตลาดชุมชนท่องเที่ยว

4) จังหวัดสงขลา ได้รับการสนับสนุนงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปี 2561 โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ดำเนินการในพื้นที่ 16 อำเภอ 36 ตำบล 39 หมู่บ้าน ดำเนินการ จำนวน 5 กิจกรรม รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 105,192,000 บาท กิจกรรมเพื่อการพัฒนาทั้ง 5 กิจกรรม ดำเนินการผ่านภาคีการพัฒนาอย่างบูรณาการ และจังหวัดสงขลาได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เพื่อการพัฒนาเรียนรู้ การพัฒนานักศึกษา และการพัฒนาสู่ความต่อเนื่องที่ยั่งยืน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา, 2563)

2.4.5 ด้านผู้นำชุมชน

พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2520, อ้างถึงใน อนุรักษ์ อิมจงใจรักษ์, 2562) ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกภาพเด่น มีความสามารถพิเศษในชุมชนนั้น ๆ และในแต่ละกลุ่มย่อมประกอบไปด้วยบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ และลักษณะแตกต่างกันไป แต่มีความผูกพันซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจะต้องยอมรับรับถือความคิดเห็นของกันและกัน คุณลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของผู้นำ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความโอบอ้อมอารี และความเสียสละ

ณัฐนรี ศรีทอง (2552, อ้างถึงใน สยามรัฐ เพชรพรหม, 2560) ได้อธิบายถึงความหมาย ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ช่วยให้ชุมชนมีการตกลงกันและหาทางพยายามให้งานบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยพฤติกรรมของผู้นำชุมชนจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในชุมชนนั้น เป็นตัวกลางในการส่งเสริมความร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของประชาชนเป็นสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ผู้นำชุมชนคือผู้มีอำนาจหรืออิทธิพล ซึ่งสามารถชักจูงประชาชนในชุมชนได้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และคณะ (2537) ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน คือบุคคลที่ชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ยอมรับนับถือเชื่อถือ และเมื่อชาวบ้านมีปัญหาเดือดร้อนเรื่องอะไรก็จะไปปรึกษา ขอคำแนะนำ ส่วนมากเป็นผู้มีประสบการณ์ ได้รู้ได้เห็นมามาก เป็นคนมีความคิดกว้างไกลกว่าชาวบ้านโดยทั่วไป หรือมีความสามารถเฉพาะด้าน โดยได้แบ่งแยกผู้นำท้องถิ่นออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ คือ ผู้นำท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวแทนของทางราชการในการพัฒนาชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาสวัด เป็นต้น

2) ผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ คือ บุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ เคารพนับถือ แต่ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการ ส่วนมากจะเป็นความสามารถพิเศษเฉพาะตัว และเป็นแกนนำสำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมการพัฒนา ตลอดทั้งกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ

โกวิท พวงงาม (2553) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนนั้น แม้จะมีกระบวนการวิธีการที่หลากหลาย รวมถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่หลากหลาย แต่โดยหลักการแล้วมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือการพัฒนาคนให้มีความสุขและการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง กล่าวคือ

1. การพัฒนาคนให้มีความสุข คือให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุขสงบ จิตใจเยือกเย็น อารมณ์แจ่มใส มั่นคง ไม่มีความเครียด สุขุมมีเมตตากรุณา เอื้ออาทร ต่อผู้อื่น รู้จักประมาณตน มีความพอเพียง เข้าใจในสังขธรรมของชีวิตมองโลกในแง่ดี มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง เป็นต้น

2. การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งชุมชนที่เข้มแข็งมีลักษณะดังนี้

2.1 มีจิตสำนึกชุมชนคือสมาชิกสำนึกกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และสมานฉันท์ ยอมรับในศักยภาพของกัน และกัน ยอมรับในความหลากหลายของสมาชิก เป็นต้น

2.2 มีจิตวิญญาณชุมชน คือ สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชนอุทิศตนเพื่อชุมชน ห่วงแทน ชุมชนมีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น ศาสนา เครือญาติหรือความสัมพันธ์ ทางสังคมแบบต่าง ๆ ความมีจิตวิญญาณชุมชนทำให้เกิดความยินดีมีความมุ่งมั่นและเกิดพลังงานมหาศาลเป็นพลังที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุขร่วมกัน จิตวิญญาณชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกของชุมชน ทำให้สมาชิกของชุมชนมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะรวมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตน ต่อไป

2.3 เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สมาชิกร่วมกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่าง ๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มีองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนที่เป็นผลจากการปฏิบัติ หรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การตัดสินใจร่วมกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดร่วมกัน และนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของการพัฒนาชุมชนร่วมกันไม่ใช่การดำเนินงาน โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

2.4 มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ สมาชิกรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกันเป็นกลุ่มและองค์กรเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน อันเป็นผลของการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่เป็นแบบต่างคนต่างทำ

2.5 มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเอง กลุ่ม และชุมชนได้วางแผนจัดกระบวนการดำเนินงาน และประเมินผลการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกันด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้มีพลังเข้มแข็งร่วมกันเรียนรู้ และพัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ

2.7 มีภาวะผู้นำชุมชน คือ ผู้นำในการพัฒนาชุมชนเป็นผู้ประสาน ความคิดของสมาชิกไม่ผูกขาดความคิด หรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียวพร้อมที่จะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่น ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน สามารถเชื่อมประสานสมาชิกกลุ่มและองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี

2.8 เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกของชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและเมื่อประสบกับภาวะวิกฤตต่าง ๆ ทำให้สามารถดำรงรักษาชุมชนเอาไว้ได้

2.9 เป็นชุมชนสงบสุขชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพมีคุณธรรมและมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้สงบสุขแล้ว ชุมชนก็มีความเข้มแข็งไม่เบียดเบียนผู้อื่นบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2550) ได้ระบุบทบาทหน้าที่และลักษณะของผู้นำชุมชนที่ดีไว้ดังนี้

1. หน้าที่ของผู้นำชุมชน

1.1 เป็นผู้รักษา หรือประสานให้สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกัน หมายถึง จะต้องอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมีความสัมพันธ์ในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชน

1.2 เป็นผู้ปฏิบัติภารกิจของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ หมายถึง ต้องรับผิดชอบในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้ และต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.3 บทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่ม หมายถึง จะต้องปฏิบัติงานในทางที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในชุมชน การติดต่อสื่อสารที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นการช่วยให้หน้าที่นี้บรรลุเป้าหมาย

2. แนวทางการทำหน้าที่

2.1 สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน

2.2 กระตุ้นให้สมาชิกทำสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อชุมชน

2.3 พัฒนาสมาชิกให้เกิดภาวะผู้นำ

2.4 ร่วมกับสมาชิกกำหนดเป้าหมายของชุมชน

2.5 บริหารงาน / ประสานงานในชุมชน

2.6 ให้คำแนะนำ / ชี้แนวทางให้กับชุมชน

2.7 บำรุงขวัญสมาชิกในชุมชน

2.8 เป็นตัวแทนชุมชนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยอื่น ๆ

2.9 รับผิดชอบต่อผลการกระทำของชุมชน

สรุปได้ว่า “ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน” หมายถึง ผู้ที่มีบุคลิกภาพเด่น มีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น ยอมรับฟังปัญหาและหาทางแก้ไขให้กับชุมชน ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือจากคนในชุมชน มีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อุทิศตนเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน ซึ่งพฤติกรรมของผู้นำมีอิทธิพลเหนือประชาชนในชุมชน และเป็นตัวกลางในการส่งเสริมความร่วมมือกันของประชาชนในการทำงานในชุมชน

2.5 บริบททั่วไปของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา

จากแนวทางการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยวโอทอปนวัตวิถี เป้าหมายคือการมุ่งหวังให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น ยกกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง โดยเชื่อมโยงชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 3,273 หมู่บ้าน กับเส้นทางการท่องเที่ยวกระแสหลัก เมืองรอง และแอ่งท่องเที่ยว ให้เกิดรายได้ที่กระจายไปสู่ผู้ประกอบการ กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน และประชาชนเกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่ม Quadrant D (กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา) เพิ่มขึ้นจำนวน 64,570 ผลิตภัณฑ์ ให้เป็นเครื่องมือในการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชน (Strength with in) และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง

2.5.1 โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา

โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นส่วนหนึ่งของแผนงานโครงการ “ไทยนิยม ยั่งยืน” ที่ได้รับมอบหมายจากกรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน
- 2) เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว (กระแสเมืองหลัก เมืองรอง และชุมชน)

ให้มีความโดดเด่น

3) เพื่อสร้าง และพัฒนาบุคลากร/ผู้ประกอบการ/และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว เพื่อพัฒนา และยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP/เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยมีกิจกรรมการดำเนินงาน 5 ด้าน ดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและอำนวยความสะดวก

กิจกรรมที่ 3 พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 4 ออกแบบและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวแต่ละท้องถิ่น

กิจกรรมที่ 5 ส่งเสริมตลาดชุมชนท่องเที่ยว

4) จังหวัดสงขลา ได้รับการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปี 2561 โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ดำเนินการในพื้นที่ 16 อำเภอ 36 ตำบล 39 หมู่บ้าน ดำเนินการจำนวน 5 กิจกรรม รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 105,192,000 บาท กิจกรรมเพื่อการพัฒนาทั้ง 5 กิจกรรม ดำเนินการผ่านภาคีการพัฒนาอย่างบูรณาการ และจังหวัดสงขลาได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ

(MOU) กับมหาวิทยาลัยในจังหวัดสงขลา 5 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เพื่อการพัฒนาเรียนรู้เพื่อการพัฒนานักศึกษา และการพัฒนาสู่ความต่อเนื่องที่ยั่งยืน

ตาราง 2.1 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้าน

ที่	อำเภอ	ชุมชน OTOP นวัตวิถี	จำนวนคณะกรรมการหมู่บ้าน (คน)
1	อำเภอกระแสดินธุ์	บ้านเขาโน หมู่ที่ 1 ต.เชิงแส	15
2	อำเภอสทิงพระ	บ้านกระดั่งงา หมู่ที่ 3 ต.กระดั่งงา	17
3		บ้านคลองรี หมู่ที่ 5 ต.คลองรี	8
4		บ้านคลองฉนวน หมู่ที่ 5 ต.ชุมพล	16
5		บ้านเลียบ หมู่ที่ 1 ต.ดีหลวง	15
6		บ้านมิไร หมู่ที่ 7 ต.ท่าหิน	15
7	อำเภอระโนด	บ้านขาว หมู่ที่ 3 ต.บ้านขาว	15
8		บ้านคลองแดน หมู่ที่ 3 ต.คลองแดน	26
9	อำเภอสิงหนคร	บ้านดอนทิง หมู่ที่ 1 ต.ปากร่อ	15
10		บ้านรำแดง หมู่ที่ 3 ต.รำแดง	10
11	อำเภอเมืองสงขลา	บ้านสวนทุเรียน หมู่ที่ 4 ต.เกาะยอ	18
12		บ้านท่าไทร หมู่ที่ 5 ต.เกาะยอ	17
13	อำเภอรัตนภูมิ	บ้านจิงโหลน หมู่ที่ 11 ต.คูหาใต้	15
14		บ้านหนองเสาธง หมู่ที่ 6 ต.ควนรู	15
15	อำเภอบางกล่ำ	บ้านบางหยี หมู่ที่ 4 ต.บางกล่ำ	9
16		บ้านหัวนอนวัด หมู่ที่ 3 ต.แม่ทอม	15
17	อำเภอควนเนียง	บ้านบางเหรียญใต้ หมู่ที่ 5 ต.บางเหรียญ	14
18		บ้านโคกเมือง หมู่ที่ 12 ต.บางเหรียญ	15
19	อำเภอหาดใหญ่	บ้านควนขี้แร่ต หมู่ที่ 6 ต.พะตง	15
20		บ้านหินเกลี้ยง หมู่ที่ 6 ต.ท่าข้าม	15
21	อำเภอนาหม่อม	บ้านคลองบ่วงตก หมู่ที่ 6 ต.พิจิตร	15
22		บ้านชายนา หมู่ที่ 7 ต.นาหม่อม	15
23	อำเภอสะเดา	ชุมชนกาญจน์ประชารุ่งโรจน์ ต.สะเดา	28
24		บ้านหัวควน หมู่ที่ 6 ต.สำนักแต้ว	15
25		บ้านเขารูปช้าง หมู่ที่ 6 ต.ปาดังเบซาร์	16

ตาราง 2.1 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้าน (ต่อ)

ที่	อำเภอ	ชุมชน OTOP นวัตวิถี	จำนวนคณะกรรมการหมู่บ้าน (คน)
26	อำเภอคลองหอยโข่ง	บ้านช่างแก้ว หมู่ที่ 7 ต.คลองทลา	23
27	อำเภอจะนะ	บ้านควนซี้แรด หมู่ที่ 9 ต.นาหว้า	25
28		บ้านทุ่งสำน หมู่ที่ 8 ต.จะโหนด	32
29		บ้านคูน้ำรอบ หมู่ที่ 9 ต.นาทับ	26
30		บ้านทุ่งครก หมู่ที่ 5 ต.แค	15
31		บ้านหัวควน หมู่ที่ 11 ต.ท่าหมอไทร	15
32	อำเภอเทพา	บ้านใหม่ หมู่ที่ 4 ต.วังใหญ่	15
33		บ้านเกาะแลหนัง หมู่ที่ 3 ต.ปากบาง	15
34		บ้านควนเจดีย์ หมู่ที่ 6 ต.ลำไพล	15
35	อำเภอนาทวี	บ้านเขานา หมู่ที่ 8 ต.คลองทราย	15
36		บ้านท่าคลอง หมู่ที่ 4 ต.สะท้อน	15
37		บ้านลุ่ม หมู่ที่ 8 ต.ทับช้าง	15
38		บ้านดงหมูเหนือ หมู่ที่ 2 ต.ท่าประดู่	15
39	อำเภอสะบ้าย้อย	บ้านไร่นา หมู่ที่ 3 ต.เขาแดง	15
รวม			645

ที่มา : ปรับปรุงจาก รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้าน
โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา, 2565, สงขลา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จง คำเกิด, อุทุมพร เรื่องฤทธิ์, เพียงฤทธิ์ เสงี่ยมศิลป์, จิตราภรณ์ เถรวัตร และชิตชนก มากจันทร์ (2564) ได้ทำวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพบริบทของชุมชนต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์และความโดดเด่น มีการสืบสานประเพณีได้เป็นอย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย อีกทั้งยังมีสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงไปทั่ว 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลต้นตาล มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม โดยมีสมาชิกเป็นคนในชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวในการเรียนรู้วิถีชีวิต ผ่านฐานการเรียนรู้และกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน 3) พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวตำบลต้นตาล พบว่าส่วนใหญ่มีลักษณะการเดินทางมาท่องเที่ยวกับครอบครัว และมีวัตถุประสงค์ของการเดินทางเพื่อพักผ่อน โดยความต้องการด้านราคา เป็นประเด็นที่นักท่องเที่ยวต้องการมากที่สุด 4) รูปแบบการจัดการ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนตำบลต้นตาล เป็นกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การกำหนดเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน รวมถึงผลลัพธ์ของการบูรณาการการทำงาน ร่วมกันในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการศึกษาทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยมีโครงสร้าง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืน

ธนัฐ วรวัฒน์ (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผล ต่อความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดนครราชสีมา โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านเครือข่ายองค์กรชุมชน ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน โดยคู่สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .58 สามารถร่วมกัน อธิบายการผันแปรได้ร้อยละ 33 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ ผู้นำควรสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณใน การจัดการท่องเที่ยวประชาชนควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ควรประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย

จรัญญา คงเพชร (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดน้ำท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำท่าคาเกิดขึ้นได้ภายใน 5 เดือนไขประกอบไปด้วย 1) ทรัพยากรและ วัฒนธรรม 2) การจัดการชุมชน 3) สภาพผู้นำ 4) ความไว้วางใจของสมาชิกในชุมชน 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้ง 5 เดือนไขจึงก่อให้เกิดเป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของตลาดน้ำท่าคา โดยผ่าน 5 ตัวชี้วัดประกอบไปด้วย 1) จำนวนนักท่องเที่ยวตรงตามเป้าหมาย 2) ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น 3) มีการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านใน ชุมชน สำหรับปัญหาที่พบคือในการบริหารงานแบบคณะกรรมการ มีความขัดแย้งในด้านบริหาร จัดการ ขาดความสามัคคี ขาดการรับฟังความคิดเห็น สะท้อนได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของตลาด น้ำที่ไม่ต่อเนื่อง จนไม่สามารถสร้างเป็นปฏิทินกรรมการท่องเที่ยวได้

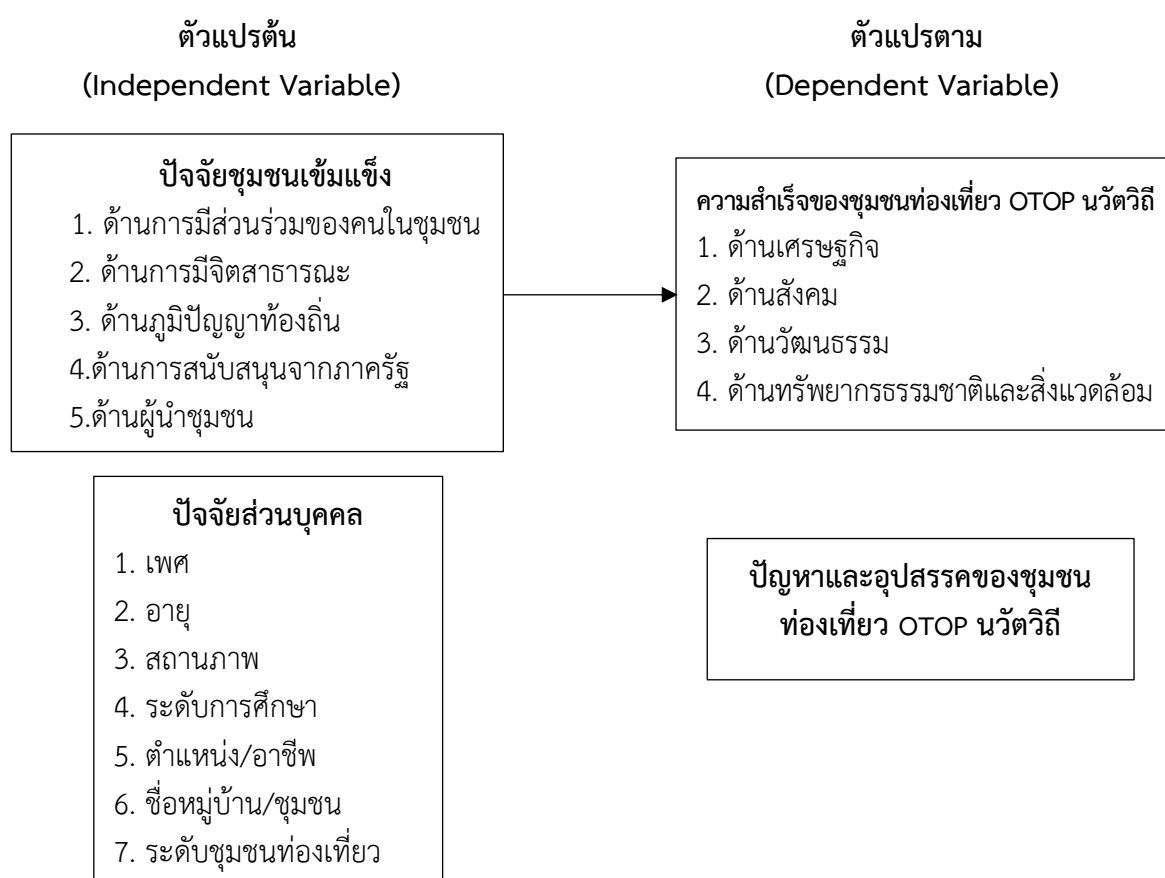
ชนิษฐา ชัยบิล, สามารถ อัยกร และละมัย ร่มเย็น (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในเขตอำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในเขตนาทม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีใน ภาพรวม เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และ ตำบลที่อาศัยอยู่ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะ ส่วนบุคคลด้านเพศ และอายุ ไม่มีความแตกต่างกัน 4) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในเขตอำเภอนาทม จังหวัดนครพนม ได้แก่ หน่วยงานของรัฐควรจัดส่งเสริมกระตุ้นให้ประชาชนในระดับชุมชนเข้ามามี

ส่วนร่วมให้มากขึ้นสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นประโยชน์ในการสนับสนุนปัจจัย ตามกำลังความสามารถของตนเอง ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นจัดแสดงวัฒนธรรมและกิจกรรมในท้องถิ่น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น

กิตติภฏ รัฐโณทัย (2562) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ และด้านการติดตามและประเมินผลมีอิทธิพลทางบวกกับความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ปัจจัยความพร้อมของชุมชน ความผูกพันต่อชุมชน และกรอบนโยบายการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางบวกต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ปัจจัยความพร้อมชุมชนและความผูกพันต่อชุมชนอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปเป็นประเด็นเพื่อกำหนดเป็นตัวแปรที่จะใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย ดังนี้

ภาพประกอบ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา และเพื่อให้การศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้ดำเนินการไปตามจุดมุ่งหมาย ในบทนี้จะเสนอวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งมีเนื้อหา รายละเอียดดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.2 แบบแผนการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือในการวิจัย
- 3.4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล และวิธีการทางสถิติต่าง ๆ ที่ใช้

3.1 ประชากร กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา จำนวน 16 อำเภอ รวมทั้งสิ้นจำนวน 280 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา, 2565)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา จำนวน 165 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยการใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง มีขั้นตอนดังนี้

1) ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) และที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ความคลาดเคลื่อน เท่ากับ .05) ดังสมการ

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N คือ จำนวนของประชากรทั้งหมด

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของการกลุ่มตัวอย่าง ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สัดส่วนความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05

แทนค่า

$$n = \frac{280}{1+280(.05)^2}$$

$$= 164.70$$

$$\approx 165 \text{ คน}$$

ดังนั้น จะได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 165 คน

2) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Random Method) แล้วจึงดำเนินการสุ่มแบบวิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 1 ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของแต่ละอำเภอในจังหวัดสงขลา มีรายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ดังนี้

ตาราง 3.1 รายชื่อชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และจำนวนคณะกรรมการหมู่บ้านเป้าหมาย

ที่	อำเภอ	ชุมชน OTOP นวัตวิถี	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	อำเภอกระแสดินธุ์	บ้านเขาใน หมู่ที่ 1 ต.เชิงแส	15	9
2	อำเภอสะทิงพระ	บ้านเลียบ หมู่ที่ 1 ต.ดีหลวง	15	9
3	อำเภอระโนด	บ้านคลองแดน หมู่ที่ 3 ต.คลองแดน	26	15
4	อำเภอสิงหนคร	บ้านรำแดง หมู่ที่ 3 ต.รำแดง	10	6
5	อำเภอเมืองสงขลา	บ้านสวนทุเรียน หมู่ที่ 4 ต.เกาะยอ	18	10
6	อำเภอรัตนภูมิ	บ้านจิ่งโหลน หมู่ที่ 11 ต.คูหาใต้	15	9
7	อำเภอบางกล่ำ	บ้านห้วยนอนวัด หมู่ที่ 3 ต.แม่ทอม	15	8
8	อำเภอควนเนียง	บ้านบางเหรียญใต้ หมู่ที่ 5 ต.บางเหรียญ	14	7
9	อำเภอหาดใหญ่	บ้านหินเกลี้ยง หมู่ที่ 6 ต.ท่าข้าม	15	9
10	อำเภอนาหม่อม	บ้านชายนา หมู่ที่ 7 ต.นาหม่อม	15	9
11	อำเภอสะเดา	ชุมชนกาญจน์ประชารุ่งโรจน์ ต.สะเดา	28	17
12	อำเภอคลองหอยโข่ง	บ้านช่างแก้ว หมู่ที่ 7 ต.คลองหลา	23	14
13	อำเภอจะนะ	บ้านคูน้ำรอบ หมู่ที่ 9 ต.นาทับ	26	16
14	อำเภอเทพา	บ้านใหม่ หมู่ที่ 4 ต.วังใหญ่	15	9
15	อำเภอนาทวี	บ้านเขานา หมู่ที่ 8 ต.คลองทราย	15	9
16	อำเภอสะบ้าย้อย	บ้านไร่ณา หมู่ที่ 3 ต.เขาแดง	15	9
รวม			280	165

3.2 แบบแผนการวิจัย

3.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการกำหนดและออกแบบสอบถาม จำนวน 5 ตอน ตามกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อศึกษาความสำเร็จและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

3.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ อาทิ เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และบทความทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อใช้ในการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยอาศัยแนวคิดจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง/อาชีพ ชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน ระดับชุมชนท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ตอนที่ 4 ปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา

ประเด็นคำถามในส่วนที่ 2, 3 เกี่ยวกับระดับความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา และระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา โดยใช้แบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาข้อมูลการรับรู้และความเห็น โดยกำหนดค่าน้ำหนักของคะแนน 5 ระดับ ดังนี้

เลือกตอบระดับ 5 หมายถึง เห็นด้วยระดับมากที่สุด

เลือกตอบระดับ 4 หมายถึง เห็นด้วยระดับมาก

เลือกตอบระดับ 3 หมายถึง เห็นด้วยระดับปานกลาง

เลือกตอบระดับ 2 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อย

เลือกตอบระดับ 1 หมายถึง เห็นด้วยระดับน้อยที่สุด

3.4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ โดยมีแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยจากเอกสาร บทความ วารสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีโครงสร้างและเนื้อหาสัมพันธ์กับตัวแปรต้น ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชน

ท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2) ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ 3) ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ 5) ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ตัวแปรตาม ความสำเร็จของชุมชน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านวัฒนธรรม 4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในการสร้างแบบสอบถาม

3.4.2 สร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัดเกี่ยวกับตัวแปรต้นและ ตัวแปรตาม

3.4.3 เมื่อดำเนินการร่างแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำแบบร่างดังกล่าวไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้องและเหมาะสมตามหลักวิชา จากนั้นปรับแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.4.4 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) แล้ววิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา หาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยให้กำหนดคะแนนดังนี้

ให้คะแนน 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

สูตรการคำนวณค่า IOC ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC = ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับวัตถุประสงค์การวิจัย

$\sum R$ หมายถึง ผลรวมคะแนนความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ

N หมายถึง จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ทั้งนี้ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 จะถือว่ามีความเที่ยงตรง สามารถนำไปใช้ได้แต่หากข้อคำถามใดที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ผู้วิจัยจะต้องปรับเนื้อหาใหม่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีช่วงระยะเวลาเก็บแบบสอบถามตั้งแต่วันที่ 1 – 28 กุมภาพันธ์ 2566

สำหรับการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยรวมคะแนนความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 จึงถือว่ามีความเที่ยงตรง ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Try Out) ต่อไป

3.4.5 การหาค่าความเชื่อมั่นโดยการทำ Try Out ผู้วิจัยจะนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น และผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ไปทำการทดสอบก่อนการปฏิบัติการจริง โดยการไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษา จำนวน 30 ชุด จากนั้นนำข้อมูลมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Coefficient of Alpha) ของ Cronbach (1970, อ้างถึงใน

พิชญาภา วงศ์หมัดทอง, 2563) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปจะต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป จึงมีความน่าเชื่อถือสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

สำหรับการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผลการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งฉบับโดยรวม ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่าเท่ากับ 0.981 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามทั้งฉบับสามารถยอมรับได้และสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไปได้ สามารถนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้จริง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการดังต่อไปนี้

3.5.1 ทำหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยติดต่อประสานงานกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทุกอำเภอ เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ช่วยประสานงานกับผู้นำชุมชนตามเป้าหมายของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตามคำสั่งที่ได้รับแต่งตั้ง อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กร และเครือข่ายภาคประชาชน

3.5.2 ลงพื้นที่เพื่อนำส่งแบบสอบถาม และสร้างการรับรู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือมากที่สุด ขอรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พัฒนานชุมชนระดับอำเภอ จำนวน 165 ชุด ตามที่ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้

3.5.3 ผู้วิจัยรับแบบสอบถามคืน เพื่อตรวจความสมบูรณ์ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และสรุปผลการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล และวิธีการทางสถิติต่าง ๆ ที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ทางสถิติ ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทำการวิเคราะห์โดยการแยกข้อมูลตาม เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหรืออาชีพ ชื่อหมู่บ้านหรือชุมชน ระดับชุมชนท่องเที่ยวของคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยวิธีการหาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

3.6.2 การวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านผู้นำชุมชนส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นจากคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา 165 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ และตารางประกอบการบรรยายตามลำดับ ดังนี้

- 4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.2 ลำดับชั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
F	แทน	สถิติทดสอบที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบ F-Distribution
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หาคูณ
R ²	แทน	ค่าอำนาจในการพยากรณ์
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Beta)
Sig	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (P<.05)
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (P<.01)

4.2 ลำดับชั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง/อาชีพอื่น ๆ ชื่อหมู่บ้าน ระดับชุมชนท่องเที่ยว วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ดังตาราง 4.1

ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	77	46.67
หญิง	88	53.33
อายุ		
21 - 30 ปี	1	0.61
31 - 40 ปี	33	20.00
41 - 50 ปี	55	33.33
51 - 60 ปี	54	32.73
มากกว่า 60 ปี	22	13.33
สถานภาพ		
โสด	20	12.12
สมรส	124	75.15
หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	21	12.73
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	112	67.88
ปริญญาตรี	45	27.77
สูงกว่าปริญญาตรี	8	4.85
ตำแหน่ง/อาชีพอื่น ๆ		
ข้าราชการบำนาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ	3	1.82
กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	17	10.30
คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)	72	43.64
นักธุรกิจ/ผู้ประกอบการชุมชน	24	14.55

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ภาคประชาสังคม	12	7.27
ผู้นำทางศาสนา	2	1.21
เครือข่าย OTOP	27	16.36
อื่น ๆ	8	4.85
ระดับชุมชนท่องเที่ยว		
ระดับ A ชุมชนดาวเด่น	10	6.06
ระดับ B ชุมชนดาวรุ่ง	59	35.76
ระดับ C ชุมชนโดดเด่นเฉพาะด้าน	96	58.18
ระดับ D ชุมชนสินค้า OTOP	0	0
รวม	165	100

จากตาราง 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 ส่วนเพศชาย จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 41 - 50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และ 51 - 60 ปี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 32.73 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 31 - 40 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ช่วงอายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 13.33 และ ช่วงอายุ 21 - 30 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.61

สถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 75.15 รองลงมา คือ สถานภาพหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 12.73 สถานภาพโสด จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 67.88 รองลงมาคือ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 27.77 ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.85

ตำแหน่ง/อาชีพอื่น ๆ พบว่า ส่วนใหญ่มีตำแหน่งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 43.64 รองลงมา คือ เครือข่าย OTOP จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 16.36 และนักธุรกิจ/ผู้ประกอบการชุมชน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 14.55 รองลงมา คือ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 10.30 และภาคประชาสังคม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 7.27 รองลงมา คือ อื่น ๆ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.85 ข้าราชการบำนาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.82 และผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.21

ระดับชุมชนท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ C ชุมชนโดดเด่นเฉพาะด้าน จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 58.18 รองลงมา คือ ระดับ B ชุมชนดาวรุ่ง จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 35.76 ระดับ A ชุมชนดาวเด่น จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.06 และ ระดับ D ชุมชนสินค้า OTOP จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา คือ ความคิดเห็นในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังตาราง 4.2 – 4.6

ตาราง 4.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภาพรวมในจังหวัดสงขลา

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. ด้านเศรษฐกิจ	3.78	.63	มาก	4
2. ด้านสังคม	3.89	.56	มาก	3
3. ด้านวัฒนธรรม	3.93	.51	มาก	2
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.94	.55	มาก	1
โดยรวม	3.88	.49	มาก	

ตาราง 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .49) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับความคิดเห็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .55) รองลงมาคือ ระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .51) ระดับความคิดเห็นด้านสังคม ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .56) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ระดับความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .63)

ตาราง 4.3 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านเศรษฐกิจ

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านเศรษฐกิจ			
1. ชุมชนท่องเที่ยวสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยว ในการสร้างมูลค่าสินค้า และสร้างอาชีพ	3.80	.74	มาก
2. ชุมชนท่องเที่ยวมีการนำทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม	3.88	.67	มาก
3. สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวมีการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่า สินค้าในชุมชน	3.82	.70	มาก

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
4. ชุมชนท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพัฒนาเพื่อหารายได้ที่หลากหลาย เช่น ที่พัก สินค้า อาหารเด่น และแหล่งท่องเที่ยว	3.60	.86	มาก
โดยรวม	3.78	.63	มาก

ตาราง 4.3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .63) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ชุมชนท่องเที่ยวมีการนำทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .67) สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวมีการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าในชุมชน ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = .70) ชุมชนท่องเที่ยวสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในการสร้างมูลค่าสินค้า และสร้างอาชีพ ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = .74) และชุมชนท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพัฒนาเพื่อหารายได้ที่หลากหลาย เช่น ที่พัก สินค้า อาหารเด่น และแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = .86) ตามลำดับ

ตาราง 4.4 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านสังคม

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
ด้านสังคม			
1. ชุมชนท่องเที่ยวสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้	3.83	.65	มาก
2. ชุมชนท่องเที่ยวมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน	3.84	.67	มาก
3. สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ	3.85	.68	มาก
4. สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจและมีความน้ำใจต่อกัน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ	4.02	.64	มาก
โดยรวม	3.89	.56	มาก

ตาราง 4.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .56) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจและมีความน้ำใจต่อกัน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .64) สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = .68) ชุมชนท่องเที่ยวมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .67) และชุมชนท่องเที่ยวสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้ ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = .65) ตามลำดับ

ตาราง 4.5 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านวัฒนธรรม

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านวัฒนธรรม			
1. ชุมชนท่องเที่ยวมีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของชุมชนสู่ชนรุ่นหลัง	3.92	.62	มาก
2. ชุมชนท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง	3.87	.64	มาก
3. ชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน	3.92	.59	มาก
4. ชุมชนท่องเที่ยวสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย	3.98	.59	มาก
โดยรวม	3.93	.51	มาก

ตาราง 4.5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านวัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .51) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ชุมชนท่องเที่ยวสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .59) ชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .59) ชุมชนท่องเที่ยวมีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของชุมชนสู่ชนรุ่นหลัง ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .62) และ ชุมชนท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .64) ตามลำดับ

ตาราง 4.6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม			
1. ชุมชนท่องเที่ยวมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า	3.98	.66	มาก
2. ชุมชนท่องเที่ยวสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	3.90	.66	มาก
3. ชุมชนท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.96	.64	มาก

ตาราง 4.6 (ต่อ)

ระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
4. ชุมชนท่องเที่ยวมีการปลูกฝังค่านิยมให้คนรุ่นใหม่ให้ ห่วงแทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	3.90	.64	มาก
โดยรวม	3.94	.55	มาก

ตาราง 4.6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .55) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ชุมชนท่องเที่ยวมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .66) ชุมชนท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .64) ชุมชนท่องเที่ยวมีการปลูกฝังค่านิยมให้คนรุ่นใหม่ให้ห่วงแทนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = .64) และชุมชนท่องเที่ยวสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = .66) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา คือ ความคิดเห็นในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านมีจิตสาธารณะ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านผู้นำชุมชน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังตาราง 4.7- 4.12

ตาราง 4.7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภาพรวม ในจังหวัดสงขลา

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความ คิดเห็น	อันดับที่
1. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	3.94	.59	มาก	2
2. ด้านมีจิตสาธารณะ	3.84	.56	มาก	4
3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.89	.62	มาก	3
4. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ	3.73	.68	มาก	5
5. ด้านผู้นำชุมชน	3.98	.58	มาก	1
โดยรวม	3.88	.47	มาก	

ตาราง 4.7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D.

= .47) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับความคิดเห็นด้านผู้นำชุมชน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .58) รองลงมา คือ ระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .59) ระดับความคิดเห็นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .62) ระดับความคิดเห็นด้านมีจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .56) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ระดับความคิดเห็นด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = .68)

ตาราง 4.8 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน			
1. ชุมชนมีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ	4.01	.65	มาก
2. คนในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุมชน	3.91	.63	มาก
3. คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนตามโอกาส	3.90	.68	มาก
4. ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชน	3.92	.68	มาก
โดยรวม	3.94	.59	มาก

ตาราง 4.8 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .59) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ชุมชนมีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .65) ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .68) คนในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุมชน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .63) และ คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนตามโอกาส ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = .68) ตามลำดับ

ตาราง 4.9 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา ด้านการมีจิตสาธารณะ

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการมีจิตสาธารณะ			
1. คนในชุมชนต้องการช่วยเหลืองานของชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน	3.89	.68	มาก
2. คนในชุมชนบริจาคทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนตามกำลัง	3.72	.69	มาก

ตาราง 4.9 (ต่อ)

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
3. คนในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี	3.91	.63	มาก
4. คนในชุมชนชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเพื่อส่วนรวม	3.86	.65	มาก
โดยรวม	3.84	.56	มาก

ตาราง 4.9 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านการมีจิตสาธารณะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .56) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ คนในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .63) คนในชุมชนต้องการช่วยเหลืองานของชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .68) คนในชุมชนชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเพื่อส่วนรวม ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = .65) และ คนในชุมชนบริจาคทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนตามกำลัง ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = .69) ตามลำดับ

ตาราง 4.10 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น			
1. มีการรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม	3.93	.68	มาก
2. ชุมชนมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.87	.77	มาก
3. ชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน	3.85	.76	มาก
4. ชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในช่องทางต่าง ๆ เช่น Social online Webpage Facebook Line ฯลฯ	3.92	.71	มาก
โดยรวม	3.89	.62	มาก

ตาราง 4.10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .62) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ มีการรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .68) ชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในช่องทางต่าง ๆ เช่น Social online Webpage Facebook Line ฯลฯ ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = .71) ชุมชนมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .77) และชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = .76) ตามลำดับ

ตาราง 4.11 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ			
1. ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากภาครัฐ	3.70	.80	มาก
2. ภาครัฐได้ส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมดำเนินงานตามโครงการท่องเที่ยวฯ	3.79	.70	มาก
3. ภาครัฐสนับสนุนจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	3.77	.75	มาก
4. ชุมชนได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ	3.67	.79	มาก
โดยรวม	3.73	.68	มาก

ตาราง 4.11 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = .68) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ภาครัฐได้ส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมดำเนินงานตามโครงการท่องเที่ยวฯ ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = .70) ภาครัฐสนับสนุนจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = .75) ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = .80) และ ชุมชนได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = .79) ตามลำดับ

ตาราง 4.12 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา ด้านผู้นำชุมชน

ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านผู้นำชุมชน			
1. ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม	4.04	.63	มาก
2. ผู้นำชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน	3.98	.63	มาก
3. ผู้นำชุมชนอุทิศเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างรวดเร็ว	3.98	.69	มาก
4. ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น เป็นผู้ประสานความร่วมมือให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้	3.91	.75	มาก
โดยรวม	3.98	.58	มาก

ตาราง 4.12 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านผู้นำชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .58) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .63) ผู้นำชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .63) ผู้นำชุมชนอุทิศเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .69) และ ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น เป็นผู้ประสานความร่วมมือให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้ ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .75) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา โดยการหาค่าการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Analysis) และ 2) การวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ ดังตาราง 4.13 - 4.18

สำหรับสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่

X_1	แทน	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
X_2	แทน	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านการมีจิตสาธารณะ
X_3	แทน	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
X_4	แทน	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ
X_5	แทน	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านผู้นำชุมชน
Y_1	แทน	ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ด้านเศรษฐกิจ

Y ₂	แทน	ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ด้านสังคม
Y ₃	แทน	ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ด้านวัฒนธรรม
Y ₄	แทน	ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
Y	แทน	ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยภาพรวม

ตาราง 4.13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y
X ₁	1									
X ₂	.730**	1								
X ₃	.686**	.663**	1							
X ₄	.326**	.215**	.456**	1						
X ₅	.632**	.680**	.558**	.214**	1					
Y ₁	.518**	.468**	.618**	.399**	.359**	1				
Y ₂	.637**	.621**	.595**	.266**	.608**	.608**	1			
Y ₃	.609**	.650**	.682**	.281**	.545**	.662**	.742**	1		
Y ₄	.696**	.671**	.659**	.336**	.583**	.596**	.686**	.716**	1	
Y	.708**	.690**	.736**	.374**	.599**	.739**	.773**	.793**	.761**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4.13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการทำนายความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ประกอบไปด้วย ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านผู้นำชุมชน พบว่า ตัวแปรทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูงเกินไป (มีค่าอยู่ในช่วง .214 - .793) หรือไม่เกิด Multicollinearity เพราะมีค่าน้อยกว่า 0.8 อันก่อให้เกิดการละเมิดข้อสมมติฐานในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (ยูทธ ไกยวรรณ, 2561) ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ถดถอยต่อไป

ตาราง 4.14 การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภาพรวม ในจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	b	S. E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	.840	.193		4.341	.000
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1)	.187	.063	.226	2.947	.004*
ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2)	.175	.068	.203	2.578	.011*
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3)	.281	.058	.356	4.835	.000*
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_4)	.051	.038	.072	1.342	.182
ด้านผู้นำชุมชน (X_5)	.087	.056	.104	1.559	.121

R = .807 , $R^2 = .652$, $R^2_{adj} = .641$, F = 59.452 , Sig = .000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.14 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา พบว่า

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา (Y) ได้ร้อยละ 65.2 ($R^2 = .652$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีทั้งหมด 3 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3) (Beta=.356) ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1) (Beta=.226) และด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2) (Beta=.203) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 4.15 การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	b	S. E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	.864	.320		2.699	.008
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1)	.172	.105	.162	1.638	.103
ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2)	.093	.112	.085	.831	.407
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3)	.425	.096	.420	4.425	.000*
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_4)	.138	.063	.151	2.190	.030*
ด้านผู้นำชุมชน (X_5)	.073	.093	.068	.790	.431

R = .648 , $R^2 = .419$, $R^2_{adj} = .401$, F = 22.972 , Sig = .000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.15 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดสงขลา พบว่า

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดสงขลา (Y_1) ได้ร้อยละ 41.9 ($R^2 = .419$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 ซึ่งมีทั้งหมด 2 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3) ($Beta=.420$) และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_4) ($Beta=.151$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 4.16 การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านสังคม ในจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	b	S. E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	.769	.262		2.930	.004
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1)	.224	.086	.236	2.596	.010*
ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2)	.152	.092	.155	1.656	.100
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3)	.167	.079	.184	2.115	.036
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_4)	.015	.052	.018	.288	.773
ด้านผู้นำชุมชน (X_5)	.238	.076	.247	3.129	.002*

R = .715 , $R^2 = .511$, $R^2_{adj} = .496$, F = 33.259 , Sig = .000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.16 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านสังคม ในจังหวัดสงขลา พบว่า

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านสังคม ในจังหวัดสงขลา (Y_3) ได้ร้อยละ 51.1 ($R^2 = .511$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีทั้งหมด 2 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านผู้นำชุมชน (X_5) ($Beta=.247$) และด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1) ($Beta=.236$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 4.17 การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	b	S. E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	1.098	.235		4.680	.000
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1)	.080	.077	.091	1.039	.300
ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2)	.236	.082	.258	2.864	.005*
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3)	.335	.070	.401	4.765	.000*
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_4)	.005	.046	.007	.107	.915
ด้านผู้นำชุมชน (X_5)	.080	.068	.090	1.174	.242

R = .738 , $R^2 = .544$, $R^2_{adj} = .530$, F = 37.946 , Sig = .000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.17 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา พบว่า

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา (Y_3) ได้ร้อยละ 54.4 ($R^2 = .544$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีทั้งหมด 2 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3) ($Beta = .401$) และด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2) ($Beta = .258$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 4.18 การวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดสงขลา

ตัวแปร	b	S. E.	β	t	Sig.
ค่าคงที่	.629	.240		2.621	.010
ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1)	.273	.079	.290	3.464	.001*
ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2)	.219	.084	.224	2.597	.010*
ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3)	.196	.072	.219	2.721	.007*
ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (X_4)	.056	.047	.070	1.195	.234
ด้านผู้นำชุมชน (X_5)	.105	.070	.110	1.512	.133

$R = .764$, $R^2 = .584$, $R^2_{adj} = .571$, $F = .44\ 656$, $Sig = .000$

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.18 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดสงขลา พบว่า

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดสงขลา (Y_4) ได้ร้อยละ 58.4 ($R^2 = .584$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีทั้งหมด 3 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (X_1) ($Beta = .290$) ด้านการมีจิตสาธารณะ (X_2) ($Beta = .224$) และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_3) ($Beta = .219$) ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา
จากการสอบถามปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลาจากผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลาเป็นประเด็นรายด้าน ดังนี้

ตาราง 4.19 ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ลำดับที่	ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	จำนวนผู้ตอบสอบถาม (คน)
1	ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ - การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการและบริบทชุมชนและขาดความต่อเนื่อง - การส่งเสริมด้านงบประมาณดำเนินกิจกรรมและการส่งเสริมด้านสังคม เศรษฐกิจชุมชน และภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวไม่ทั่วถึง - ภาครัฐขาดความเอาใจใส่ดูแลบำรุง ด้านการพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่เกินกำลังของชุมชนให้พร้อม เช่น น้ำตก ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น	35
2	ด้านภาคีเครือข่าย - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนเท่าที่ควร การบูรณาการของภาคีเครือข่ายภาครัฐและภาคสังคมยังไม่เข้มแข็ง - ภาคีการพัฒนา ประชาชน ผู้นำชุมชน ชุมชน คณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายภาคประชาชน และบุคลากรภาครัฐ ยังขาดความรู้ ทักษะ และความชำนาญในการบริหารจัดการชุมชนเชิงการท่องเที่ยว - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนเท่าที่ควร การบูรณาการของภาคีเครือข่ายภาครัฐและภาคสังคมยังไม่	13
3	ด้านทรัพยากรมนุษย์ - ปัญหาการย้ายถิ่นของประชากร เพื่อหาอาชีพต่างถิ่น มีอาชีพประจำ และคนวัยกลางคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านมีเวลาให้กับส่วนรมน้อย ทำให้ขาดกำลังคนการร่วมกิจกรรมของชุมชน	11
4	ด้านสาธารณสุข - สถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดลงต่อเนื่อง	3
5	ด้านประชาสัมพันธ์/ช่องทางการตลาด - ขาดส่งเสริมด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	2
6	ด้านความมั่นคง - บางพื้นที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ เกิดความหวาดระแวง ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	2

ตาราง 4.19 (ต่อ)

ลำดับ ที่	ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา	จำนวนผู้ตอบ สอบถาม (คน)
7	ด้านผู้นำชุมชน - ปัญหาความขัดแย้งด้านการบริหารภายในหมู่บ้าน การแบ่งขั้วอำนาจบริหาร ของท้องที่ ท้องถิ่นไม่สามารถจัดกิจกรรมและการมีส่วนร่วมได้	2
รวม		68

จากตาราง 4.19 ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 68 คน โดยแบ่งเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ จำนวน 35 คน ด้านภาคีเครือข่าย จำนวน 13 คน ด้านทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 11 คน ด้านสาธารณสุข จำนวน 3 คน ด้านประชาสัมพันธ์/ช่องทางการตลาด จำนวน 2 คน ด้านความมั่นคง จำนวน 2 คน ด้านผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา 3) เพื่อศึกษาปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา 4) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากคณะกรรมการท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา จำนวน 165 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งสามารถสรุปในประเด็นสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .49) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับความคิดเห็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .55) รองลงมาคือ ระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .51) ระดับความคิดเห็นด้านสังคม ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .56) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ระดับความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = .63)

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .47) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระดับความคิดเห็นด้านผู้นำชุมชน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .58) รองลงมา คือ ระดับความคิดเห็นด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .59) ระดับความคิดเห็นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = .62) ระดับความคิดเห็น

ด้านมีจิตสาธารณะ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .56) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ระดับความคิดเห็นด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = .68)

5.1.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และด้านการมีจิตสาธารณะ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา โดยสามารถอธิบายระดับการมีอิทธิพล ได้ร้อยละ 65.2 หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านเศรษฐกิจ ในจังหวัดสงขลา โดยสามารถอธิบายระดับการมีอิทธิพล ได้ร้อยละ 41.9

2) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านผู้นำชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านสังคม ในจังหวัดสงขลา โดยสามารถอธิบายระดับการมีอิทธิพล ได้ร้อยละ 51.1

3) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการมีจิตสาธารณะ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านวัฒนธรรม ในจังหวัดสงขลา โดยสามารถอธิบายระดับการมีอิทธิพล ได้ร้อยละ 54.4

4) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในจังหวัดสงขลา โดยสามารถอธิบายระดับการมีอิทธิพล ได้ร้อยละ 58.4

5.1.4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ คือ การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการและบริบทชุมชน ขาดความต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณการดำเนินงานและการส่งเสริมด้านสังคม เศรษฐกิจชุมชน และภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งภาครัฐขาดความเอาใจใส่ดูแลบำรุง ด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่เกินกำลังของชุมชนให้มีความพร้อม เช่น น้ำตก ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ครั้งนี้ผู้วิจัยจะกล่าวประเด็นสำคัญและอภิปรายตามสมมติฐานดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า พื้นฐานกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ผู้นำชุมชน แกนนำชุมชน และประชาชนมีความพร้อม มีความสามัคคีปรองดอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ภาครัฐได้มีการพัฒนาความรู้ สร้างการรับรู้ก่อนการดำเนินงานโครงการ อย่างเป็นกระบวนการเพื่อการดำเนินงานร่วมกัน

ส่งผลให้ชุมชนมีแบบแผนและการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นเป็นตอน สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน บริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ คุ่มค่า และสามารถพัฒนาคุณภาพสินค้า พัฒนาบรรจุภัณฑ์สร้างมูลค่า ของสินค้าและบริการ ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ และหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ได้มีการอบรม ให้ความรู้ให้รู้จักวางแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน รวมไปถึงประเพณีวัฒนธรรมที่ สืบสานต่อ ๆ กันมา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จริญญา คงเพชร (2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำท่าคาเกิดขึ้นได้ ภายใต้อะไร 5 เงื่อนไข 1) ทรัพยากรและวัฒนธรรม 2) การจัดการชุมชน 3) สภาวะผู้นำ 4) ความไว้วางใจ ของสมาชิกในชุมชน 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้ง 5 เงื่อนไข จึงก่อให้เกิดเป็น การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำท่าคา โดยผ่าน 5 ตัวได้ชีวิตประกอบไปด้วย 1) จำนวน นักท่องเที่ยวตรงตามเป้าหมาย 2) ชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น 3) มีการอนุรักษ์ประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) การพัฒนา คุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

สมมติฐานที่ 2 ระดับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี อยู่ใน ระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า คณะกรรมการชุมชน ท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี การส่งเสริมการพัฒนาคนตามแนวทางกิจกรรมตามนโยบายนี้ ส่งผลให้มีความตื่นตัวกับนโยบายรัฐบาล หลังจากที่หน่วยงานได้พัฒนาและสร้างการรับรู้แล้ว มีความตระหนัก ซึ่งส่วนหนึ่งการดำเนินกิจกรรมบางกิจกรรมได้ดำเนินการมาก่อนแล้ว เช่น บางหมู่บ้านมีสินค้าและ บริการเป็นเอกลักษณ์ติดตลาดอยู่แล้ว จึงมีความตั้งใจจะนำเอกลักษณ์ของชุมชนตนเองมาเป็นจุดแข็ง ในการพัฒนาสร้างเศรษฐกิจในชุมชน อีกทั้งมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อยู่ในระดับเข้มแข็งมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ สำราญ (2552) ได้ทำวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความ เข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความเข้มแข็งของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชน OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ปัจจัยด้านการมีจิตสาธารณะ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีใน จังหวัดสงขลา ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และด้านการมีจิต สาธารณะ

1) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลต่อ ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา ด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะว่า ส่วนราชการมีส่วนในการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ และส่งเจ้าหน้าที่ไปเป็นพี่เลี้ยงในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชน รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้

การปลูกฝังจิตสำนึกให้ชุมชนรู้สึกหวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การสนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สมการสามารถพยากรณ์ความเข้มแข็งของชุมชน OTOP นวัตกรรม ได้ร้อยละ 50.80 ($R^2 = .508$) และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) มีกรอบแนวคิด ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต และมีรายได้ที่ดีขึ้น

2) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านผู้นำชุมชน และด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมในจังหวัดสงขลา ด้านสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะว่า ผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล และเป็นผู้ประสานงานให้เชิงพื้นที่ ทั้งอำนวยความสะดวกในด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ทำให้โครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลสำเร็จลุล่วงได้ เมื่อผู้นำมีความเข้มแข็ง มีความกระตือรือร้นเพื่อจะขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน ย่อมส่งผลให้คนในชุมชนเกิดการรวมกลุ่ม ร่วมกันทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการพัฒนาชุมชน (2550) ได้ระบุหน้าที่และลักษณะของผู้นำชุมชนที่ดีไว้ ดังนี้ 1) เป็นผู้รักษาหรือประสานให้สมาชิกของชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิดกับชุมชน มีความสัมพันธ์ในชุมชน และเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ทำให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชน 2) เป็นผู้ปฏิบัติการกิจของชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ต้องรับผิดชอบในกระบวนการวิธีการทำงานด้วยความมั่นคงและเข้าใจได้ และต้องทำงานให้บรรลุเป้าหมาย 3) บทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์ในกลุ่มปฏิบัติงานในทางที่อำนวยความสะดวกให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์และปฏิบัติกันด้วยดีของสมาชิกในชุมชน การติดต่อสื่อสารที่ดีจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นการช่วยให้หน้าที่ที่บรรลุเป้าหมาย

3) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านการมีจิตสาธารณะ ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมในจังหวัดสงขลา ด้านวัฒนธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดีงาม ซึ่งปฏิบัติสืบทอดกันมาและได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว เมื่อไหร่ก็ตามที่ประชาชน ผู้นำชุมชน ต้องช่วยเหลือสังคมอย่างมีจิตสาธารณะ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือในการทำกิจกรรมร่วมกัน เมื่อปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิต มันจึงกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับ ลีลาภรณ์ นาครทรรพ (2541) ได้กล่าวว่า องค์กรชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญแล้วสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญขององค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งที่สะท้อนถึงศักยภาพของชุมชน ซึ่งหนึ่งในตัวชี้วัด คือ ภูมิปัญญา ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบความคิดของชุมชนเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงคนในชุมชนเอาไว้ด้วยกัน การชี้วัดว่าชุมชนใดมีภูมิปัญญาหรือไม่อย่างไร ดูได้จากการสืบทอดองค์ความรู้หรือการสร้างสรรค์ ปรับและพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเงื่อนไขสภาพของชุมชน ซึ่งอาจสังเกตได้จากผู้นำ ความคิดของสมาชิกในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยง สืบทอดภูมิปัญญาสู่พิธีกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม

วัฒนธรรม และการเมืองของสมาชิกในชุมชน และสังเกตจากความคิดและพฤติกรรมสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะสะท้อนได้ดีมีการสืบทอดภูมิปัญญาหรือไม่ โดยดูจากทัศนคติ หรือความคิดเห็น และพฤติกรรมของสมาชิกในการถือปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อเหล่านั้น

4) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านการมีจิตสาธารณะ และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยวท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ในจังหวัดสงขลา ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเป็นเพราะว่า การมีจิตสาธารณะ การมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคม การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เปรียบเสมือนญาติพี่น้องของคนในชุมชน สามารถสร้างความรู้สึกการอยากเข้ามีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เกิดการปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม ส่งผลให้เกิดการร่วมกันวางแผนและร่วมกันพัฒนาชุมชน ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ ตฤณภสสรณ์ พิพัฒน์มงคลฉาย และ พิพัฒน์ นนทนาธรณ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำใฝ่บริการและจิตสาธารณะที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ชุมชนบางลำพู กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำใฝ่บริการ การมีจิตสาธารณะ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการวิเคราะห์ การถดถอยพหุคูณ ในภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม สามารถเลือกใช้การประเมินเพียงตัวแปรด้านการเยียวยาบาดแผลทางอารมณ์ และการลงมือกระทำหรือร่วมมือกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมแค่เพียง 2 ด้าน ก็สามารถจะทำนายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ถึงร้อยละ 45.8

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัย เรื่องปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ระดับความคิดเห็นของความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ชุมชนท่องเที่ยวมีทางเลือกน้อยในการพัฒนาเพื่อหารายได้ที่หลากหลาย เช่น ที่พัก สินค้า อาหารเด่น และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและหลากหลาย เช่น จัดกิจกรรมสาธิตหรือแข่งขันอาหารในท้องถิ่น พัฒนาจุดเช็คอินในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนควรส่งเสริมพัฒนาความรู้ ทักษะ การปฏิบัติด้านการบริหารจัดการในการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนด้วยการดึงทรัพยากรในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาพัฒนาเป็นเศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เช่น ทักษะการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ของชุมชน ประชาสัมพันธ์สินค้า และอาหารเด่นของชุมชน

2) ระดับความคิดเห็นปัจจัยชุมชนเข้มแข็งด้านการมีจิตสาธารณะ ที่มีระดับน้อยที่สุด คือ คนในชุมชนบริจาคทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนตามกำลังค่อนข้างน้อย ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน และภาคีการพัฒนา ควรสร้างการรับรู้ ประชาสัมพันธ์ให้

ประชาชนเข้าใจเห็นถึงประโยชน์และคุณค่าของการมีส่วนร่วมในชุมชน และภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดให้มีกิจกรรมด้านการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ พัฒนารายได้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

3) ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นผลพวงจากคุณภาพชีวิตของประชาชน รายได้ที่ประกอบอาชีพในชุมชนไม่พอกับรายจ่าย ประชาชนวัยทำงานหรือคนวัยกลางคนส่วนใหญ่มีการย้ายถิ่นและทำงานนอกชุมชน คนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างมีจิตสาธารณะโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนจึงมีน้อย ดังนั้น จึงควรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมให้มีนักท่องเที่ยวนำมาท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ประชากรวัยทำงานจะมีงานทำ มีรายได้ต่อเนื่องในชุมชนที่ตั้งถิ่นฐาน ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ปัญหาภูมิปัญญาการมีจิตสาธารณะและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะค่อยพัฒนาดีขึ้นตามลำดับ

4) ให้ภาครัฐส่วนราชการและภาคีการพัฒนา ท้องถิ่น ท้องที่/ชุมชน ควรจัดให้มีแนวทางการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติโดยการวางแผนไว้ล่วงหน้า และดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ตลอดจนส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีการพัฒนาความรู้ สร้างความตระหนักให้คนรุ่นใหม่รักถิ่นฐานการเกิด ส่วนราชการที่มีภาระงานตามหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท่องเที่ยว ควรส่งเสริม สนับสนุนงาน กิจกรรมต่อเนื่องอย่างบูรณาการ โดยเฉพาะหน่วยงานสำนักงานพัฒนาชุมชนที่รับผิดชอบหลัก ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับภารกิจหลักขององค์กร จึงควรกำหนดกลยุทธ์ขับเคลื่อนกิจกรรมให้ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรมเพื่อตอบสนองในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่สามารถสัมพันธ์สัมพันธ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่มีโอกาสในการส่งเสริมและพัฒนาได้เพื่อจัดจุดอ่อน และพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีระดับพื้นที่เฉพาะ หรือศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เพื่อค้นหารูปแบบ บทเรียนความสำเร็จเพื่อการพัฒนาในหลากหลายมิติ

3) ควรมีการเพิ่มตัวแปรต้นของปัจจัยชุมชนเข้มแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีและควรเพิ่มตัวแปรตามของความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ให้มีความหลากหลายครอบคลุมหลายมิติ

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2550). *เกร็ดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็ง กรมการพัฒนาชุมชน.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). *การพัฒนาแผนชุมชนการบูรณาการแผนชุมชน สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน*. กรุงเทพฯ : สุภชนิพนธ์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2566. <https://phichit.cdd.go.th>
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน. กรุงเทพฯ : สุภชนิพนธ์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2558) *ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กิตติภักดิ์ วิโนทัย. (2562). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กุหลาบ พงษ์เทพิน. (2553). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต). เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น = Community and Local Self-Governance*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ชนิษฐา กาญจนรังสีนนท์. (2542). *การสร้างเครือข่ายพัฒนา*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จตุพร สุทธิวิวัฒน์. (2558). *เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. : คัมภีร์ กศน*. กรุงเทพฯ
- จรัญญา คงเพชร. (2563). *ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดน้ำท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2552). *ความหมายและความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566. <https://tourismatbuu.wordpress.com>
- ตฤณนภัสสร พิพัฒน์มงคลฉาย และ พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2560). *อิทธิพลของภาวะผู้นำใ้บริการและจิตสาธารณะที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมชุมชน บางลำพู กรุงเทพมหานคร*.วารสารสมาคมนักวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ และคณะ. (2537). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. เชียงราย : ธรรมสาร.

- ประภารัตน์ ช่างเรือน. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม กรณีศึกษา : ชุมชนตำบลป่าตึง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. (การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต) เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.*
- ประเวศ วะสี. (2541). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมปาฐกถาพิเศษ ป่วย อังภากรณ์. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.*
- ปรีชา วงศ์ทิพย์. (2555). *การพัฒนาชุมชนประยุกต์ : แนวคิดการบูรณาการ. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สร.ส.).*
- ปวีณา โทณแก้ว. (2542). *ปัจจัยที่กำหนดรูปแบบการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวภายในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการท่องเที่ยวชีวิตและธรรมชาติ.*
- พีรธร บุญยรัตพันธุ์, บุญส่ง กวยเงิน และพัฒน์ศักดิ์ กระต่ายน้อย. (2552). *การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน. พิษณุโลก : พิทยเสนาการพิมพ์*
- มนตรี กรรรมพุมมาลย์ และ ภูทงศ์ กุณฑลบุตร. (2546). *การพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน. ศูนย์พัฒนาภาคเหนือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.*
- ลัดดาวัลย์ สำราญ. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. ในการประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ครั้งที่ 1. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ*
- วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล และธรีพงษ์ มาลัยทอง. (2550). *รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย. วารสารเศรษฐกิจ และสังคมไทย.*
- วิสิทธิ์ ยิ้มแย้ม และอุษณากร ทาวะรัมย์. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอเกาะจันทร์ จังหวัดชลบุรี. วารสารศิลปะศาสตร์ประยุกต์.*
- ศูนย์ประสานงานเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2555). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2566, <https://thaicomcommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com>*
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.*
- สมพันธ์ เตชะอธิก. (2555). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : หจก. เอมีเทรดดิ้ง.*
- สยามรัฐ เพชรพรหม (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการนำมาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ระดับตำบล กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลท่าทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์ปริญญา รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต). พิบูลสงคราม : มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.*
- สัญญา วิวัฒน์. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : หจก. เอมีเทรดดิ้ง*
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). *การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : หจก. เอมีเทรดดิ้ง.*
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2566, <http://www.trf.or.th>*

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2553). *จิตสาธารณะ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2566, <http://www.thai-explore.net>
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา. (2563). *ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา*. สงขลา: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา.
- สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดินอุดม. (2560). *ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น/ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลดินอุดม อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่*. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ม.ค. 2566, https://www.dinudom.go.th/datacenter/doc_download/a_031117_154327.pdf
- สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2564). *คู่มือโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ*. โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวและชุมชน. เชียงใหม่ : วนิดา เพรส.
- สีลาภรณ์ นาคทรพร. (2541). *แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม : ระดับ/ชุมชนในการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- สุพรรณิ ไกรนรา. (2546). *กระบวนการเรียนรู้สู่การจัดการแบบชุมชนพึ่งตนเอง ศึกษากรณีตำบลไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา. สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช
- สุรัชย์ โภคิยะกุล. (2552). *การวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมนวัตกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระยะที่ 1 : กำแพงเพชร*. บุคลากรทางการศึกษา. กำแพงเพชร : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- หาญศึก ทรงสวัสดิ์. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา เทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- อัญญาพร อิมจงใจรักษ์. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนต้นแบบพื้นที่สุขภาวะเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อนุพันธ์ คำปัน. (2558). *การศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วารสารสังคมศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อารยา อินคชสาร. (2554). *การประเมินศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อินสอน บัวเขียว. (2546). *การบริหารชุมชน*. กรุงเทพฯ : พิราบ
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). *ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ
และการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย
(Item Objective Congruence: IOC)

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1

ชื่อ - สกุล ดร.สิริวิทย์ อีสโร
ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายยุทธศาสตร์และบัณฑิตศึกษา
สถานที่ทำงาน คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2

ชื่อ - สกุล ดร.ธนุวัศ สุวรรณวงศ์
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3

ชื่อ - สกุล ดร.รักเกียรติ อินทับทัน
ตำแหน่ง อาจารย์
สถานที่ทำงาน คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแสดงค่าอัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหา
(Content Validity) ของแบบสอบถาม สามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	ข้อคำถาม	ความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
		ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
1	เพศ () ชาย () หญิง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2	อายุ (() 21 - 30 ปี () 31 - 40 ปี () 41 - 50 ปี () มากกว่า 60 ปี	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3	สถานภาพ () โสด () สมรส () หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่	1	1	0	3	.67	ใช้ได้
4	ระดับการศึกษา () ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี () สูงกว่า ป.ตรี	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5	ตำแหน่ง/อาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการเป็น คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี () ข้าราชการบำนาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ () กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน () คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) () นักธุรกิจ/ผู้ประกอบการชุมชน () ภาคประชาสังคม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อ	ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
		ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
	() ผู้นำทางศาสนา () เครือข่าย OTOP () อื่น ๆ ระบุ.....						
6	ชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน.....	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
7	ระดับชุมชนท่องเที่ยว () ระดับ A ชุมชนดาวเด่น () ระดับ B ชุมชนดาวรุ่ง () ระดับ C ชุมชนโดดเด่นเฉพาะด้าน () ระดับ D ชุมชนสินค้า OTOP	0	1	1	2	.67	ใช้ได้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ข้อคำถาม	ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
1.ด้านเศรษฐกิจ						
1.1 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในการสร้างมูลค่าสินค้า และสร้างอาชีพ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.2 ชุมชนท่องเที่ยวมีการนำทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม	1	1	0	3	.67	ใช้ได้
1.3 สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวมีการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อความ	ความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
1.4 ชุมชนท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพัฒนาเพื่อหา รายได้ที่หลากหลาย เช่น ที่พัก สินค้า อาหารเด่น และ แหล่งท่องเที่ยว	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.ด้านสังคม						
2.1 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.2 ชุมชนท่องเที่ยวมีการวางแผนพัฒนาร่วมกัน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.3 สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวให้ความร่วมมือใน กิจกรรมต่าง ๆ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.4 สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจ และมีน้ำใจต่อกัน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.ด้านวัฒนธรรม						
3.1 ชุมชนท่องเที่ยวมีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของ ชุมชนสู่ชนรุ่นหลัง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.2 ชุมชนท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่าง กว้างขวางและต่อเนื่อง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.3 ชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพภูมิ ปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.4 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม						
4.1 ชุมชนท่องเที่ยวมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการ สร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.2 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรร ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.3 ชุมชนท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อความถาม	ความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
4.4 ชุมชนท่องเที่ยวมีการปลูกฝังค่านิยมให้คนรุ่นใหม่ให้ห่วงหาพันทระพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ส่วนที่ 3 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ข้อความถาม	ความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
1. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน						
1.1 ชุมชนมีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.2 คนในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.3 คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนตามโอกาส	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
1.4 ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2. ด้านการมีจิตสาธารณะ						
2.1 คนในชุมชนต้องการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.2 คนในชุมชนบริจาคทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนตามกำลัง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.3 คนในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	ความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
2.4 คนในชุมชนชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์และเพื่อส่วนรวม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น						
3.1 มีการรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.2 ชุมชนมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.3 ชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เช่น Social online Webpage Facebook Line ฯลฯ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.4 คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าให้คงอยู่คู่ชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ						
4.1 ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากภาครัฐ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.2 ภาครัฐได้ส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมดำเนินงานตามโครงการท่องเที่ยว	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.3 ภาครัฐสนับสนุนจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
4.4 ชุมชนได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5. ด้านผู้นำชุมชน						
5.1 ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.2 ผู้นำชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.3 ผู้นำชุมชนอุทิศเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างรวดเร็ว	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อคำถาม	ความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ			ΣR	ค่า IOC	ผล
	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3			
5.4 ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น เป็นผู้ประสานความร่วมมือให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ข

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) เรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจังหวัดสงขลา ดังนี้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าความเชื่อมั่น
1. ด้านเศรษฐกิจ		
1.1	ชุมชนท่องเที่ยวสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในการสร้างมูลค่าสินค้า และสร้างอาชีพ	0.962
1.2	ชุมชนท่องเที่ยวมีการนำทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม	0.961
1.3	สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวมีการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าในชุมชน	0.963
1.4	ชุมชนท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพัฒนาเพื่อหารายได้ที่หลากหลาย เช่น ที่พัก สินค้า อาหารเด่น และแหล่งท่องเที่ยว	0.962
2. ด้านสังคม		
2.1	ชุมชนท่องเที่ยวสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้	0.962
2.2	ชุมชนท่องเที่ยวมีการวางแผนพัฒนาร่วมกัน	0.959
2.3	สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ	0.959
2.4	สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ	0.959
2.5	สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจและมีน้ำใจต่อกัน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ	0.959
3. ด้านวัฒนธรรม		
3.1	ชุมชนท่องเที่ยวมีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของชุมชนสู่ชนรุ่นหลัง	0.959
3.2	ชุมชนท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง	0.962
3.3	ชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน	0.958
3.4	ชุมชนท่องเที่ยวสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย	0.959
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
4.1	ชุมชนท่องเที่ยวมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า	0.958
4.2	ชุมชนท่องเที่ยวสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด	0.963
4.3	ชุมชนท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	0.962

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าความเชื่อมั่น
4.4	ชุมชนท่องเที่ยวมีการปลูกฝังค่านิยมให้คนรุ่นใหม่ให้ห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน	0.963
ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามส่วนที่ 2		0.963

ส่วนที่ 3 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ข้อ	ข้อคำถาม	ค่าความเชื่อมั่น
1. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน		
1.1	ชุมชนมีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ	0.967
1.2	คนในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุมชน	0.966
1.3	คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนตามโอกาส	0.966
1.4	ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชน	0.966
2. ด้านการมีจิตสาธารณะ		
2.1	คนในชุมชนต้องการช่วยเหลือชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน	0.967
2.2	คนในชุมชนบริจาคทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนตามกำลัง	0.966
2.3	คนในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี	0.966
2.4	คนในชุมชนชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเพื่อส่วนรวม	0.966
3. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น		
3.1	มีการรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม	0.965
3.2	ชุมชนมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น	0.967
3.3	ชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เช่น Social online Webpage Facebook Line ฯลฯ	0.966
3.4	คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าให้คงอยู่คู่ชุมชน	0.966
4. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ		
4.1	ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากภาครัฐ	0.968
4.2	ภาครัฐได้ส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมดำเนินงานตามโครงการท่องเที่ยว	0.967
4.3	ภาครัฐสนับสนุนจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	0.967
4.4	ชุมชนได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ	0.969
5. ด้านผู้นำชุมชน		
5.1	ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	0.966
5.2	ผู้นำชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน	0.967

ข้อ	ข้อความคำถาม	ค่าความเชื่อมั่น
5.3	ผู้นำชุมชนอุทิศเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างรวดเร็ว	0.967
5.4	ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น เป็นผู้ประสานความร่วมมือให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้	0.967
	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามส่วนที่ 3	0.968
	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3	0.981

ภาคผนวก ค

เครื่องมือแบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา

คำชี้แจง : ผู้วิจัยขอความร่วมมือให้ผู้ตอบแบบสอบถามทำความเข้าใจแบบสอบถามและตอบตามความเป็นจริงทุกประการ เพื่อนำไปใช้สำหรับการวิจัยและพัฒนาเท่านั้น ซึ่งได้กำหนดแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 3 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่ตรงข้อมูลส่วนตัวของท่าน หรือเติมรายละเอียดในช่องว่าง

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. อายุ

1. 21 - 30 ปี

2. 31 - 40 ปี

3. 41 - 50 ปี

4. 51 - 60 ปี

5. มากกว่า 60 ปี

3. สถานภาพ

1. โสด

2. สมรส

3. หม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษา

1. ต่ำกว่าปริญญาตรี

2. ปริญญาตรี

3. สูงกว่าปริญญาตรี

5. ตำแหน่ง/อาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากการเป็นคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

1. ข้าราชการบ้านาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ

2. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

3. คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

4. นักธุรกิจ/ผู้ประกอบการชุมชน

5. ภาคประชาสังคม

6. ผู้นำทางศาสนา

7. เครือข่าย OTOP

8. อื่น ๆ ระบุ.....

6. ชื่อหมู่บ้าน/ชุมชน.....

7. ระดับชุมชนท่องเที่ยว

1. ระดับ A ชุมชนดาวเด่น 2. ระดับ B ชุมชนดาวรุ่ง
3. ระดับ C ชุมชนโดดเด่นเฉพาะด้าน 4. ระดับ D ชุมชนสินค้า OTOP

ส่วนที่ 2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชน จังหวัดสงขลา

คำชี้แจง : โปรดทำความเข้าใจและพิจารณาข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นและเป็นความจริงมากที่สุด

ที่	ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านเศรษฐกิจ						
	1.1 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถใช้ศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในการสร้างมูลค่าสินค้า และสร้างอาชีพ					
	1.2 ชุมชนท่องเที่ยวมีการนำทรัพยากรธรรมชาติจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม					
	1.3 สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวมีการพัฒนาสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าในชุมชน					
	1.4 ชุมชนท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพัฒนาเพื่อหารายได้ที่หลากหลาย เช่น ที่พัก สินค้า อาหารเด่น และแหล่งท่องเที่ยว					
2. ด้านสังคม						
	2.1 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้					
	2.2 ชุมชนท่องเที่ยวมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน					
	2.3 สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ					
	2.4 สมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เข้าใจและมีน้ำใจต่อกัน มีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาต่าง ๆ					
3. ด้านวัฒนธรรม						
	3.1 ชุมชนท่องเที่ยวมีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของชุมชนสู่ชนรุ่นหลัง					
	3.2 ชุมชนท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง					
	3.3 ชุมชนท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และมีความภูมิใจในชุมชน					
	3.4 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถปรับตัวเข้ากับยุคสมัย โดยยึดถือประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมด้วย					

ที่	ความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชนในจังหวัดสงขลา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4.	ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
	4.1 ชุมชนท่องเที่ยวมีการใช้ทรัพยากรในชุมชนในการสร้างมูลค่าอย่างคุ้มค่า					
	4.2 ชุมชนท่องเที่ยวสามารถจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
	4.3 ชุมชนท่องเที่ยวมีการจัดกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
	4.4 ชุมชนท่องเที่ยวมีการปลูกฝังค่านิยมให้คนรุ่นใหม่ให้หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน					

ส่วนที่ 3 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยชุมชนเข้มแข็งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

คำชี้แจง : โปรดทำความเข้าใจและพิจารณาข้อความต่อไปนี้ และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นและเป็นความจริงมากที่สุด

ที่	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	มากที่สุด	น้อยที่สุด
1.	ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน					
	1.1 ชุมชนมีการวางแผนร่วมกันกับผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ					
	1.2 คนในชุมชนเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับชุมชน					
	1.3 คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนตามโอกาส					
	1.4 ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชน					
2.	ด้านการมีจิตสาธารณะ					
	2.1 คนในชุมชนต้องการช่วยเหลืองานของชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน					
	2.2 คนในชุมชนบริจาคทรัพย์สินของตนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนตามกำลัง					
	2.3 คนในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี					

ที่	ปัจจัยชุมชนเข้มแข็ง	ระดับความเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	มากที่สุด	น้อยที่สุด
	2.4 คนในชุมชนชักชวนเพื่อนมาทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเพื่อส่วนรวม					
3.	ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น					
	3.1 มีการรณรงค์ให้ชุมชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม					
	3.2 ชุมชนมีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น					
	3.3 ชุมชนมีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในช่องทางต่าง ๆ เช่น Social online Webpage Facebook Line ฯลฯ					
	3.4 คนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าให้คงอยู่คู่ชุมชน					
4.	ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ					
	4.1 ชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากภาครัฐ					
	4.2 ภาครัฐได้ส่งบุคลากรมาเป็นพี่เลี้ยงในการส่งเสริมดำเนินงานตามโครงการท่องเที่ยว					
	4.3 ภาครัฐสนับสนุนจัดสถานที่ในการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว					
	4.4 ชุมชนได้รับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์สนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาครัฐ					
5.	ด้านผู้นำชุมชน					
	5.1 ผู้นำชุมชนมีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม					
	5.2 ผู้นำชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับสมาชิกในชุมชน					
	5.3 ผู้นำชุมชนอุทิศเสียสละเวลาเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างรวดเร็ว					
	5.4 ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการจูงใจผู้อื่น เป็นผู้ประสานความร่วมมือให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้					

ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีในจังหวัดสงขลา

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยฯ ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายรฐพล สุวรรณประสม
รหัสประจำตัวนักศึกษา 6410521532

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
บริหารธุรกิจบัณฑิต (วิทยาลัยนานาชาติ)	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ	2559

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
ที่ว่าการอำเภอดำเนินสะดวก (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอดำเนินสะดวก)
ถ.สุขาภิบาล 1 ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี